МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ПЕРЕКЛАДУ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Кваліфікаційна робота
магістра

на тему **СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ ТВОРУ “THE WIND IN THE WILLOWS” К. ҐРЕМА УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ**

Виконала: студентка 2 курсу, групи 8.0358-ап
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.041 Германські мови та літератури
(переклад включно) - перша англійська
освітньої програми Переклад (англійський)
Зінченко Ірина Володимирівна

Керівник к.ф.н., доц. Запольських С. П.

Рецензент к.ф.н., доц. Бережна М. В.

Запоріжжя – 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет іноземної філології
Кафедра теорії та практики перекладу з англійської мови
Освітній ступень магістр
Спеціальність 035 Філологія
Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно) – перша англійська
Освітня програма Переклад (англійський)

ЗАТВЕРДЖУЮ
В. о. завідувача кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови

к.ф.н., Запольських С.П.

«____» _____ 2024 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА

ЗІНЧЕНКО ІРИНІ ВОЛОДИМИРІВНІВНІ

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра (проекту): Специфіка перекладу твору "The Wind in the Willows" К. Ґрема українською мовою
Керівник кваліфікаційної роботи (проекту) Запольських Світлана Петрівна, к.ф.н., доцент
затверджені наказом ЗНУ від «27» лютого 2024 року № 352-с

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи (проекту): 29.11.2024 р.

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (проекту): теоретичні наукові розвідки, що стосуються виявлення специфіки дитячої літератури, перекладознавчі роботи, тлумачні словники англійської та української мови.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): специфіку дитячої літератури та проблеми її перекладу; прагматична адаптація та її доцільність у перекладі дитячої літератури; переклад культурних реалій в контексті дитячої книги; стратегії перекладу та перекладацькі трансформації; лінгво-прагматичні особливості стилю К. Ґрема; способи відтворення стилістичних засобів, які вимагають адаптації (оніми, реалії); способи відтворення стилістичних засобів, які не вимагають прагматичної адаптації (стилістичні тропи та фігури).

5. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи (проєкту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Запольських С. П., к.ф.н., доц.	07.06.2024	07.06.2024
Розділ 1	Запольських С. П., к.ф.н., доц.	02.09.2024	02.09.2024
Розділ 2	Запольських С. П., к.ф.н., доц.	01.10.2024	01.10.2024
Висновки	Запольських С. П., к.ф.н., доц.	21.11.2024	21.10.2024

6. Дата видачі завдання 03.06.2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи (проекту)	Примітка
1	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх аналіз	лютий - квітень 2024	виконано
2	Добір фактичного матеріалу	травень 2024	виконано
3	Написання вступу	червень 2024	виконано
4	Написання теоретичного розділу	вересень 2024	виконано
5	Написання практичного розділу	жовтень 2024	виконано
6	Формулювання висновків	жовтень 2024	виконано
7	Проходження нормоконтролю	листопад 2024	виконано
8	Одержання відгуку та рецензії	листопад – грудень 2024	виконано
9	Захист	грудень 2024	виконано

Автор роботи несе персональну відповідальність за відсутність в роботі несанкціонованих текстових запозичень (академічного плагіату)

Студент _____ І. В. Зінченко

Керівник роботи (проекту) _____ С. П. Запольських

Нормоконтроль пройдено
Нормоконтролер _____ Г. О. Хацер

РЕФЕРАТ

Дипломна робота – 69 сторінок, 51 джерело.

Об'єкт дослідження: українські переклади роману К. Ґрема "The Wind in the Willows".

Мета роботи: визначення особливостей дитячої літератури та специфіки її перекладу, опис лінгво-прагматичних особливостей книги К. Ґрема, виявлення перекладацьких стратегій та прийомів як невід'ємних елементів індивідуальних підходів різних перекладачів.

Теоретико-методологічні засади: роботи таких науковців як П. Хант, З. Шавіт, Е. О'Салліван, Дж. Летi, К. Фріммелова, М. Ґубар, П. Ньюмарк, Р. Зорівчак, О. Папуша, В. Кизилова, А. Потапова, Е. Огар.

Отримані результати: при перекладі дитячої літератури необхідно враховувати такі аспекти як подвійність аудиторії, культурні реалії, звучання і ритм, стилістичні засоби (каламбури, пестливі форми слів, алітерація, нонсенс, оказіоналізми, тощо). Роман "The Wind in the Willows" належить до амбівалентних творів, і для його стилю характерним є часте використання персоніфікації, метафор, епітетів, порівняння, застарілих колоквіалізмів, вигуків, полісиндетону, перерахування, ономатопеї, алітерації та ін. Усі три переклади спрямовані на доместикацію, модернізацію та на дитячу аудиторію. У В. Вишневого домінуючими трансформаціями є контекстуальна заміна, додавання, модуляція, зміна порядку слів, антонімічний переклад. У А. Сагана – вилучення, контекстуальна заміна, граматична зміна, модуляція. У О. Стусенко – додавання, вилучення, дескриптивна перифраза, антонімічний переклад, компенсація, експресивація.

***Ключові слова**: дитяча література, реалії адаптація, доместикація, амбівалентність, стилістичні засоби, модуляція, експресивація, модернізація.*

ЗМІСТ

ВСТУП……..……3

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПЕРЕКЛАДУ ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ……..7

1.1 Визначення поняття «дитяча література», характеристика та основні аспекти дитячої літератури……7

1.2. Основи перекладу дитячої літератури……..13

1.2.1 Лінгвістичні особливості дитячих творів.…….……..……13

1.2.2 Проблеми передачі культурних реалій…..…...……...19

1.3. Методологічні підходи до перекладу……24

РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ОРИГІНАЛЬНОГО ТЕКСТУ “THE WIND IN THE WILLOWS” ТА ОСОБЛИВОСТЕЙ ЙОГО ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ…...……...32

2.1. Лінгво-прагматична характеристика оригіналу……...32

2.1.1 Прагматичні особливості оригіналу……..……..32

2.1.2 Лінгвістичні особливості оригіналу: лексичний та синтаксичний аналіз……36

2.2 Порівняльний аналіз перекладів “The Wind in the Willows” українською мовою……..41

2.2.1 Використання стратегії доместикації та форенізації.....….41

2.2.2 Трансформації у відтворенні стилістичних засобів оригіналу……51

ВИСНОВКИ…….……61

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ……..64

ВСТУП

Роман шотландського письменника Кеннета Ґрема «Вітер у вербах» уже тривалий час вважається загальновизнаною класикою англійської літератури. Доказом цього є популярність книги як у самій Англії, так і далеко за її межами. Хоча ми вже звикли відносити цей текст у категорію дитячої книги, в академічних колах і досі не існує погодженості щодо того, для кого книга була написана в першу чергу. Однак, загальне ставлення до роману як до книги для дітей не могло не вплинути на те, з яким підходом цей текст міг бути перекладений іншими мовами, зокрема й українською, яка налічує кілька перекладів цього тексту.

Питаннями дитячої літератури та її перекладу займалися такі зарубіжні дослідники як П. Хант, З. Шавіт, Е. О'Салліван, Дж. Леті, К. Фріммелова, І. Бобулова, М. Ґубар. Серед вітчизняних дослідників, які займалися цими темами, можна назвати Р. Зорівчак, О. Папушу, В. Кизилову, А. Потапову, Е. Огар, А. Соловей.

Актуальність теми дослідження була спричинена збільшенням популярності та кількості перекладів англомовної художньої літератури, в тому числі й дитячої, українською мовою. Багато класичних творів перекладаються повторно, через що в свою чергу виникає потреба проаналізувати різні підходи до перекладу одного тексту. Це передбачає потребу систематизувати та визначити специфіку стратегій та прийомів перекладу найбільш репрезентативних мовних, стилістичних та культурних особливостей, притаманних твору.

Наукова новизна дослідження полягає в осмисленні україномовних перекладів роману К. Ґрема та в визначенні та порівнянні способів його відтворення. У рамках самостійного дослідження було отримано результати, які

розширюють уявлення про основні стилістичні засоби найвідомішого твору автора, що в перспективі дозволить визначити типові стилістичні особливості оригіналу, з'ясувати мотивацію перекладацьких рішень та специфіку використання традиційних стратегій і трансформацій. Наукова інформація, представлена в цій роботі, може стати основою для подальшого наукового осмислення перекладу дитячої літератури в цілому.

Об'єктом дослідження є роман "The Wind in the Willows" Кеннета Ґрема та його українські переклади.

Предметом дослідження є лінгвостилістичні особливості тексту оригіналу та способи їх відтворення в українських перекладах, зокрема вибір перекладацьких стратегій та прийомів для передачі художньої цілісності твору.

Метою дослідження є визначення особливостей перекладу як конкретного твору так і дитячої літератури загалом та виявлення перекладацьких стратегій і методів відтворення стилістичних прийомів як невід'ємних елементів індивідуального підходу перекладача.

Для реалізації вищезгаданої мети необхідним є виконання наступних **завдань**:

- визначити, що розуміється під терміном «дитяча література», виокремлення специфічних рис та функцій цієї категорії текстів;

- описати проблеми та виклики, з якими може стикнутися перекладач дитячої літератури;

- назвати стратегії та прийоми перекладу, релевантні для художнього тексту, орієнтованого на дітей;

- визначити особливості домінуючі стилістичні засоби у творі К. Ґрема;

- виокремити домінуючі перекладацькі стратегії та трансформації у трьох україномовних перекладах та порівняти підходи перекладачів.

Основними матеріалами дослідження є українські переклади «Вітру в вербах» В. Вишневського, О. Стусенко та А. Сагана, а також оригінал твору,

зокрема вибрані з текста-першоджерела 73 культурні реалії та 9 текстових фрагментів, а також їхні переклади.

Методи дослідження мають комплексний характер і включають як теоретичні загальнонаукові методи (узагальнення, абстрагування, індукція та дедукція, класифікація і систематизація), так і лінгвістичні та перекладознавчі: лінгвостилістичний аналіз оригінального твору та його перекладів, метод контекстуального аналізу, корпусний аналіз, метод суцільної вибірки, структурно-семантичний та порівняльний методи.

Практичне значення визначається можливістю використання матеріалів кваліфікаційної роботи з метою розширення обізнаності про тенденції та специфіку перекладу дитячої літератури на лекційних курсах з практики перекладу, зокрема теорії та практики художнього перекладу, а також для написання курсових та дипломних робіт.

Робота пройшла **апробацію** на науково-практичній студентській конференції «Молода наука-2024». Результат дослідження представлений в публікації:

Зінченко І. Специфіка перекладу дитячої літератури. *Збірник наукових праць студентів, аспірантів, докторантів і молодих вчених «Молода наука-2024»*: у 5 т. Запорізький національний університет. Запоріжжя : ЗНУ, 2024. Т.2. 313 с.

Структура роботи: дослідження складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків та списку використаної літератури.

Вступ інформує про загальні відомості про дане дослідження, включаючи умотивування теми, мети, завдань, актуальності дослідження, визначення об’єкту, предмету та структурування роботи.

У першому розділі подаються загальні відомості про дитячу літературу, її особливості та функції, проблеми її перекладу.

У другому розділі міститься власний аналіз домінуючих художніх засобів індивідуального стилю автора та способів відтворення культурних та лінгвостилістичних особливостей оригіналу у трьох українських перекладах разом із визначенням та порівнянням індивідуальних стилів перекладачів.

У висновках підсумовано загальні результати роботи.

Загальна кількість сторінок – 63, кількість використаних джерел – 51.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПЕРЕКЛАДУ ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1.1 Визначення поняття «дитяча література», характеристика та основні аспекти дитячої літератури

На даний момент дитяча література як категорія є багатовимірним поняттям, яке охоплює не менше жанрове різноманіття, ніж література, призначена для дорослих читачів, якщо не більше. І хоча як виокремлене та визнане явище дитяча література з'явилася порівняно нещодавно, її важливість не варто недооцінювати.

За словами П. Ґудвін, дитяча література має безліч варіантів одного жанру для кожної вікової категорії, оскільки шестирічна дитина та підліток не зможуть насолодитися однією книгою. З цієї причини розглядати дитячу літературу як однорідну групу некоректно та дезорієнтуюче, оскільки діапазон тематики, жанрів, літературної якості, ілюстративного стилю достатньо різноманітний, і вплив цього розмаїття є не менш важливий, ніж вплив і різноманіття дорослих видань [Goodwin, 2008, с. 2-3].

Перш за все, необхідно визначити, що мається на увазі, коли мова йде про дитячу літературу, до якої відносять "The Wind in the Willows" К. Ґрема, а також визначити особливості даного різновиду літератури, під які підпадатиме згаданий твір.

Як концепція, дитяча література виокремилася в середині вісімнадцятого століття і з тих пір до сьогодні лишається на маргінесах в якості об'єкту досліджень, оскільки з упередженістю вважається літературою з меншою художньою цінністю, що пов'язано зі сприйняттям її цільової аудиторії.

О. Папуша дійшла висновку, що певною мірою причиною цьому є вже саме семантичне протиставлення літератури дитячої та літератури «дорослої» (умовне визначення, яке існує лише в контексті означення бінарної опозиції). За словами Папуші, «саме «дорослій літературі» передбачено означати «справжня література», «література як така», тобто та сама «висока, класична», тобто в понятті «література» збігаються нейтральні й водночас позитивні засновки, формуючи комплекс меншовартості усіх інших літературних типів, «дитячої літератури» також» [Папуша 2004а, с. 7-8].

Як наслідок, теорії дитячої літератури бракує методологічної бази та термінологічного інструментарію, адже коли «просто» література розглядалася з точки зору її відношення до історії, філософії та естетики, дитяча як правило розглядалася через призму її дидактичної функції [Кизилова 2009, с. 2]. Це можна пояснити як перебуванням на периферії, так і тим фактом, що дитяча книга перестала обмежуватися повчальною функцією та перейшла в тому числі і до розважальної функції у 50-х роках дев'ятнадцятого століття, а повністю визнаною як окрема літературна галузь була у 50-х роках двадцятого століття, що відбулося порівняно нещодавно [Hunt 1994a, с. 9].

На перший погляд може здатися, що дати визначення поняттю «дитяча література», не складатиме труднощів, але якщо розглянути питання детальніше, то можна виявити декілька проблем, які це ускладнюють.

На даний момент не існує терміну, який би повністю охоплював весь спектр текстів, які так чи інакше об'єднує лише те, що вони активно читаються дітьми, але не обов'язково лише ними. Визначення, яке пропонує «Літературний словник-довідник» опирається на те, ким є цільова аудиторія текстів. Згідно з цією дефініцією, дитяча література це «художні, науково популярні та публіцистичні твори, написані письменниками безпосередньо для молодшого читача різних вікових категорій, починаючи з дошкільнят» [Гром'як 2006, с. 409]. Таке визначення є неповним, оскільки багато відомих текстів цієї категорії хоч і

асоціюються з творами для дітей, але або на момент публікації не позиціонувалися як такі, і з часом отримали змішану аудиторію, або ж навпаки, набули змішаної аудиторії хоча і позиціонувалися як тексти для дітей. Деякі дослідники пропонують окремий термін на позначення літератури, що первинно не була призначеною для дітей, але згодом почала сприйматися як така що підходить для цієї категорії читачів, називаючи її «літературою дитячого кола читання» [Кизилова 2009, с. 1].

Л. Кларк стверджує, що суто дитяча література взагалі не може існувати, оскільки для того щоб бути виданою, вона повинна задовольнити хоча б кількох дорослих [Clark 2003, с. 96]. І справді, перш ніж потрапити до юного читача, дитяча література пишеться, редагується, видається, критикується та купується у переважаючій кількості випадків категорією людей, яка не є цільовою аудиторією цих текстів.

Варто також згадати, що згідно з Ю. Ковалів, термін «дитяча література» використовують в тому числі на позначення творів, написаних безпосередньо дітьми [Ковалів 2007, с. 285].

В. Кизилова пропонує визначення дитячої літератури, як такої, що є «світом художніх творів про те, що таке і хто така дитина, що таке її мікрокосм , і що таке її макрокосм, тобто все, що її оточує. Вона є органічною складовою загальної літератури зі всіма притаманними їй властивостями, при цьому орієнтованою на інтереси читача-дитини. Дитяча література має художню специфіку, адекватну дитячій психології» [Кизилова 2009, с. 4]. Таке визначення виключає популярні у дітей твори, персонажами яких не є діти, але враховує психологічний аспект, через який такі твори пробуджують та утримують дитячий інтерес.

І. Бобулова ділить літературу для дітей та юнацтва на три категорії:

1. Дитячий фольклор;

2. Неінтенційна література для дітей та юнацтва (літературні тексти, що перейшли з дорослої літератури в дитячу);

3. Інтенційна література для дітей та юнацтва (літературні тексти, написані переважно для юних читачів) [Bobulová 2003, с. 9].

Деякі дослідники не лише вважають що подібні до згаданих визначень не є всеохопними, а що й пошуки більш повного поняття та переліку характерних рис дитячої літератури не є необхідними. На думку М. Ґубар, спроби створити чітке й об`єктивне визначення поняття «дитяча література» позбавлене сенсу. Не тому що це неможливо, а тому що «будь-яке визначення, що враховує славну безладність і багатогранність дитячої літератури, було б настільки довгим, складним і кваліфікованим, що не мало б для нас жодної цінності». Але також Ґубар пропонує індивідуальний підхід для ідентифікації: «Але хоча ми не можемо узагальнювати, як діти як група реагують на літературу, ми можемо і повинні звільнити місце для більш конкретних дискусій про те, як молодь реагує на окремі тексти» [Gubar 2011, 214-215].

Опираючись на згадане раніше, замість спроби сформувати універсальне визначення для дитячих творів та спроб віднайти що їх відрізняє від інших текстів, ми зробимо спробу виявити, що нам дозволяє віднести твір “The Wind in the Willows” К. Ґрема саме до дитячої літератури, а також виокремити його риси, які найчастіше зустрічаються саме в літературі, націленій на молодшу аудиторію.

Наскільки відомо, книга “The Wind in the Willows” була заснована на казках, які письменник розповідав перед сном своєму чотирирічному сину Аластеру, а також листи, які Кенет Ґрем надсилав синові, та в яких фігурували в тому числі казки з персонажами-тваринами які стали основою для рукопису роману. З цього можна зробити припущення, що цільовою аудиторією даного твору можна вважати дітей приблизно того ж віку що і син автора і що роман може підпадати під визначення, запропоноване «Літературним словником-довідником». Але це не зовсім так.

Британський дослідник дитячої літератури П. Гант стверджує, що хоч книга “The Wind in the Willows” на даний момент позиціонується як дитяча, вона не

вважалася такою на момент першої публікації, і що автор насправді не мав наміру писати в першу чергу для юних читачів. Гант порівнює книгу Кеннета Ґрема із «Алісою в Країні Чудес» Льюїса Керолла та «Островом скарбів» Роберта Луїса Стівенсона – творами, які теж були створені на основі історій, вигаданих для конкретної дитини, але які згодом виросли у дещо значно складніше за «казки на ніч». Але, на думку Ганта, якщо «Аліса в Країні Чудес» – це дитяча книга, яку можуть читати дорослі, то «Вітер у вербах» – це доросла книга, яку можуть читати діти. Він також стверджує, що це книга для дорослих, які ностальгують за «втраченою Аркадією» у вигляді безпеки та комфорту, яке несло за собою дитинство [Hunt 2018].

Отже, опираючись на вищезгадане, можна зробити висновок, що доцільніше відносити книгу “The Wind in the Willows” не до «дитячої літератури», а до «літератури дитячого кола читання», або «неінтенційної літератури для дітей та юнацтва».

Але чому цей твір став вважатися книгою для дітей? Які його риси посприяли такому сприйняттю?

А. Потапова виділяє риси, які не є притаманними виключно дитячій літературі, але які трапляються в ній часто, або принаймні частіше, ніж у будь-якій іншій: єдність літературних та педагогічних принципів, ігровий характер тексту (анімізм та антропоморфізм, алогізм дійсності, звуконаслідування, дитяча мова тощо), формування мовної особистості як функція твору. Тобто, дитяча література одночасно може і розважати, і викликати естетичне задоволення, і виконувати пізнавальну функцію, і прищеплювати норми моралі і цінності [Потапова 2010, с. 194]. Але як вже було згадано, твір не обов’язково має відповідати повному списку вимог, щоб бути читаним дітьми та дітям.

На думку В. Кизилової, дитяча літератури також не обмежується дидактизмом. Вона виокремлює такі функції:

- виховна та освітня функції – є основними на думку педагогів та керівників дитячого читання;

- комунікативна функція – допомагає з висловленням власних думок та почуттів, а також відіграє роль у пізнанні себе;

- естетична функція – виховання естетичного смаку, почуття прекрасного;

- гедоністична функція – здатність відчувати насолоду до читання, без якої дитина з часом втратить інтерес до читання;

- риторична функція – поштовх до власної творчості.

Найважливішими із функцій дослідниця вважає надання естетичної насолоди та формування особистості дитини [Кизилова 2009, с. 3-4].

М. Славова стверджує, що головними рисами цієї категорії є гра та фантастика, що перегукується як зі стилістичними прийомами, так і з сюжетними [цит. за: Шапошник 2011, с.2]

Серед наявних вищезгаданих рис у “The Wind in the Willows” можна виділити дидактизм, антропоморфізм (головні герої – тварини, що розмовляють між собою, живуть та поводяться як люди), фантастичний елемент (зустріч із давньогрецьким богом Паном), алогізм дійсності (амбівалентність у розмірах та пропорціях персонажів-тварин щодо людей та предметів людського світу, умовність тваринності персонажів, що проявляється в тому як пан Жаб причісує своє волосся гребінцем, стає в’язнем «людської» в’язниці та ін.), та естетична функція (автор багато часу приділяє згадкам їжі та описам побуту, а також ліричним описам природи та зміні пір року). Робота Кеннета Ґрема не містить багато відверто повчального змісту, але автор точно транслював власні погляди та цінності у вигляді фантазії про стабільне комфортне, позбавлене пригод життя за межами хаосу тогочасного світу, а також наголошував на значенні дружби між персонажами-тваринами.

Саме через наявність елементів, які дозволяють підтримувати інтерес до читання як юних, так і дорослих читачів дозволило “The Wind in the Willows”

досягнути того, чого вдалося домогтися далеко не кожній книзі, яку класифікують як дитячу, а саме – увійти в уставлений канон англійської класичної літератури. З іншого боку, це вказує на одну неприємну істину – «хорошу дитячу книгу» визначають за тим, наскільки вона наближена до книжок для дорослих, тобто оцінюються дорослими і за критеріями «дорослої» літератури.

Подальша подвійність аудиторії цього твору буде детальніше розглядатися у першому підрозділі практичної частини.

Отже, хоча Кеннет Ґрем не мав наміру писати книгу суто для дітей, з огляду на загальне сприйняття твору, підходи до його перекладу будуть розглядатися як такі, що орієнтовані на молодших читачів.

1.2. Основи перекладу дитячої літератури

1.2.1 Лінгвістичні особливості дитячих творів.

Оскільки об’єкт перекладу лишається на маргінесах досліджень, як наслідок і перекладачі дитячої літератури часто залишаються непоміченими та забутими, не дивлячись на всю важливість цих текстів для формування мовної особистості та пізнання світу.

Чи не найперше питання, яке постає перед перекладачем, це вирішити якій аудиторії віддати перевагу при перекладі, та чи можливо віднайти баланс якщо спробувати задовольнити і дорослих і молодших читачів [Шапошник 2011, с.5]? Особливо актуальним це питання є при перекладі творів, які спочатку не позиціонувалися як дитячі, а отже актуально і для книги “The Wind in the Willows”. Такі тексти З. Шавіт називає амбівалентними, оскільки вони мають дві категорії потенційних читачів [Shavit 1994, с. 82]. Е. О Салліван пропонує два підходи для вирішення перекладу амбівалентних текстів: поставити в пріоритет

дитячу аудиторію чи спробувати зберегти цю оригінальну подвійність аудиторії і в перекладному тексті [O'Sullivan 2005, с. 98]. К. Фріммелова стверджує, що повне вилучення амбівалентних елементів в процесі перекладу (шляхом їх видалення, трансформацій або додавання пояснень) може призвести до втрати характеристик, які роблять художній текст унікальним, що позначиться на його лінгвістичних якостях [Frimmelová 2010, с. 35]. Тому збереження чи не збереження амбівалентності є одним із найсерйозніших викликів для перекладача дитячої книги.

Враховуючи той факт, що розглянуті нами українські видання призначені «для молодшого та середнього шкільного віку» (видавництво «РМ», 2023 р.), «для дошкільного та молодшого шкільного віку» (видавництво «Небо» 2022 р.), а також входять до серії «Дитячих подарункових міні» (видавництво «Фоліо», 2023 р.), можна зробити висновок, що в пріоритет було поставлено саме дитячу аудиторію. На це також вказує наявність барвистого оформлення та ілюстрацій, призначених для того, щоб викликати зацікавлення у молодших читачів. Але це ще не означає, що деякі аспекти, які будуть зчитані та зрозумілі переважно дорослим були вилучені та спрощені.

К. Фріммелова виділяє наступні труднощі, з якими як правило зіштовхуються перекладачі дитячих книг:

- особливі характеристики та потреби основної аудиторії (дітей);
- існування подвійної читацької аудиторії;
- приналежність дитячої літератури в тому числі і до освітньої системи;
- підпорядкування дитячої літератури панівним у суспільстві нормам, вона піддається цензурі значно більше, ніж «доросла» література;
- у перекладах часто зустрічаються модифікації та адаптації, що відповідають обмеженням, які накладаються на переклад дитячої літератури;
- дитячі книжки часто ілюстровані та призначені для читання вголос, що створює додатковий вимір, який необхідно враховувати [Frimmelová 2010, с. 34].

Р. Зорівчак також наголошує на важливості читання дитячої книги вголос, тому необхідно також враховувати інтонації та ритм оригінального тексту. Особливо це стосується книг для дітей дошкільного віку, адже як правило перші у своєму житті книги ми не читаємо самостійно а слухаємо як їх для нас читають дорослі [Зорівчак 2007, с. 6].

На думку Е. О'Салліван, в процесі перекладу дитячої літератури слід:

1) враховувати такі аспекти;
2) взаємодія малюнків і слів в ілюстрованих книгах;
3) культурні посилання;
4) мовна гра;
5) діалект, регістр, власні назви;
6) можливість подвійної адресації (до дитини і дорослого) [O'Sullivan 2005, c.31].

В наші дні все меншою є потреба під час перекладу спрощувати «дорослі» твори та створювати «дитячі версії», оскільки вже існує безліч текстів, які створюються саме для сприйняття юного читача та покликані пробуджувати та утримувати інтерес дитини певної вікової категорії. Саме тому сучасний перекладач дитячих творів має змогу більше фокусуватися на відтворенні цільовою мовою стилю автора та передачі культурних особливостей, а не на спрощенні оригіналу.

Але спрощення все ще може використовуватись як стратегія перекладу текстів «дитячого кола читання», що не призначалися для дітей із самого початку. Спрощення, згідно із К. Фріммеловою, може проявлятися на лексичному, синтаксичному та стилістичному рівнях:

- лексичне спрощення виражається переважно використанням здебільшого простої лексики (коротші та простіші слова повсякденного вжитку, обмежений словниковий діапазон, стандартний набір фразеологізмів та ідіом, а також конкретні, а не абстрактні слова);

- синтаксичне спрощення виражається простими конструкціями, поділі довгих речень на коротші та використанні переважно сурядних сполучників. Деякі вирази, частини речень або цілі речення можуть бути вилученими з метою уникнення складних форм взагалі.

- стилістичним спрощенням є, наприклад, переважання простої неформальної мови, прямої мови та діалогів [Frimmelová 2010, с. 38].

Згідно з А. Потаповою, окрім спрощення, типовими традиційними відхиленнями при перекладі текстів для дітей є споріднення, скорочення, пурифікація (очищення), модернізація, а також надмірна дидактизація для того, щоб переклад відповідав уявленням цільвої культури про необхідні для прищеплення молодшому поколінню цінності. Така свобода поводження з текстом зумовлена тим, що у полісистемі дитяча література знаходиться на периферії [Потапова 2011, ст. 7].

Як нам відомо, не лише спілкування, а й читання текстів сприяє розвитку мовної компетенції та мовленнєвої поведінки дитини. Не останню роль в цьому грає естетична функція художніх творів, що є чи не головним джерелом опанування стилістики. Визначальними рисами стилю дитячої книги згідно з Е. Огар є з одного боку стисла й лаконічна повна передача змісту твору, а з іншого – створення виразної системи уявлень та образів, апелювання як до логічного, так і до емоційного аспекту дитячого сприйняття, розвиток асоціативного мислення [Огар 2006, с. 13].

Ще одним лінгвістичним аспектом є категорія роду в контексті перекладу історій, де фігурують тварини. Дуже часто, особливо в казках, байках, фабулах, дитячих віршах – головними героями є саме тварини. Нерідко в мовах оригіналу та перекладу категорія роду іменників, що позначають види тварин не збігаються, якщо категорія роду не відсутня взагалі. В такому випадку підбір категорії роду іменників та особових займенників слід робити з обережністю, беручи до уваги культурний контекст, соціальні домовленості щодо гендеру в мові оригіналу та

їхню прийнятність у мові перекладу, а також статус конкретних тварин у різних культурах як домашніх улюбленців, джерела їжі чи паразитів [Lathey 2015, с. 31].

Але, тим не менш перекладач все ще повинен слідкувати за тим, щоб перекладений текст відповідав мовній компетенції читачам певного віку та не перевантажувати текст складними синтаксичними конструкціями.

Варто пам'ятати, що дитячі твори часто читаються вголос батьками або самими дітьми, тому бажано, щоб перекладач прослідкував за тим, щоб при озвученні тексту також не виникало труднощів. Тому інтонація та ритм у прозовому тексті для дітей може бути не менш важливими, ніж у віршованому, чи будь-якому іншому творі, де ці складові грають не другорядну роль.

Дж. Леті також наголошує на важливості звуку та ритму: «Звук і ритм відіграють фундаментальну роль, коли діти відкривають для себе принадність мови та оповіді. Маленькі діти є палкими імітаторами будь-яких звукових систем, що їх оточують; вони вивчають мову природним чином через практику та гру, за підтримки вільних носіїв мови – дорослих» [Lathey 2015, с. 93].

Повтор, рима, полісиндетон, вигук, алітерація, асонанс, ономатопея (звуконаслідування), каламбур, та ін. – прийоми що часто залежать від читання вголос та посилюються ним, є характерними рисами дитячих текстів, та потребують високого рівня ерудованості та лінгвістичної креативності в процесі перекладу, адже процес перекладу цих прийомів заснований на зіставленні та переосмисленні лексичних елементів цільової мови [Баля 2023, с. 18]. Дитячі автори використовують ідіоми та каламбури як відправну точку для творчості, знаючи, що юні читачі, швидше за все, чули їх у розмовах. Коли діти дізнаються, що слова можуть мати більше одного значення, що вони є джерелом естетичної насолоди та іронії, вони вчаться цінувати літературні тексти та підвищують свою металінгвістичну обізнаність. Існують різні думки щодо віку, в якому діти можуть оцінити метафору, іронію чи подвійне значення, але навіть наймолодші діти із задоволенням повторюють фрази, які вживають їхні батьки, і хоча

спочатку вони тлумачать слова буквально, незабаром їм подобається дізнаватися про «приховані» значення [Lathey 2015, с. 93].

Фразеологізми та каламбури часто викликають труднощі під час перекладу, оскільки можуть базуватися на конкретних культурних асоціаціях та не мати відповідника в цільовій мові і можуть втратити своє подвійне значення при дослівному перекладі. У випадку відсутності фразеологічного еквівалента нерідко доводиться або вилучити ідіому, лишивши лише її значення, або дослідно перекласти ідіому як вона є, додавши пояснення. Якщо в конкретному випадку вилучення ідіоми – єдиний можливий варіант, то перекладач повинен вирішити, де можна компенсувати втрату гумору або іронії, використовуючи ідіому, знайому дітям, що є носіями цільової мови. Під час перекладу гри слів часто доводиться жертвувати сенсовим наповненням оригінального тексту заради створення схожого ефекту ціною придумування нового каламбуру на місці оригінального, якщо той вписується в контекст, або ж компенсувати втрату, створивши стилістичний прийом в іншій частині тексту, що матиме схожий комунікативний ефект [Lathey 2015, с. 100-101].

А. Соловей наголошує на важливості передачі емоційної складової дитячої книги, адже не дивлячись на те, що емоції у цих творах часто бувають спрощеними, а персонажі мають лише кілька яскравих рис характеру, які їх визначають, передача емоцій та тону оповіді є необхідною для комунікативної функції твору.

Присутність вигуків у дитячих творах також є важливими елементами тля створення емоційного зв’язку, адже вони доволі лаконічним способом здатні виразити широкий спектр почуттів, від здивування, захоплення і радості, до розчарування, страху і гніву. Завданням перекладача є врахування контексту та емоційного стану персонажа з метою адекватного і точного їх вираження у цільовій мові [цит за: Баля 2023, с. 18-19].

1.2.2 Проблеми передачі культурних реалій. В сучасну епоху глобалізації, коли інформація доступна як ніколи, потреба в адаптації чужих культурних реалій може здатися менш актуальною, оскільки всі ми значно більше інтегровані в міжнародний контекст, ніж в попередні епохи. Однак все залежить від того, наскільки близькими культурно та економічно є країна оригінального тексту, та країна тексту перекладу. Англійська мова є домінуючою в інформаційному просторі, а британські та американські тексти є порівняно більш представленими на книжковому ринку перекладної літератури, тому багато культурних аспектів цих країн можуть бути добре знайомими як дорослим, так і молодшим читачам і не потребувати пояснень та значних видозмін. Але чим менше культура оригінального тексту представлена у носіїв цільової мови, тим більшою є потреба для перекладача у тому, щоб вирішити, який рівень ознайомлення з чужим контекстом він або вона вважатиме доцільним у перекладеній версії. Автору перекладу, за словами О. Шапошник, важливо дотримуватися тонкої межі «між певним одомашненням твору задля легшого його розуміння дитиною, та збереженням національної специфіки оригіналу, яка збагачує кругозір юних читачів» [Шапошник 2011, с.3].

Для вирішення проблеми передачі незнайомих явищ, при перекладі художніх творів, а особливо художніх дитячих творів, доцільним і звичним є використання адаптації.

Адаптація – це перекладацький прийом, який застосовується для досягнення рівнозначного комунікативного ефекту в тексті оригіналу та тексті перекладу. Крім того, цей термін використовують на позначення явища заміни в процесі перекладу у цільовій мові невідомого відомим, а незвичного – звичним [Тарасенко 2023, с. 232-233]. Також під адаптацією може матися явище, що не є частиною перекладацького підходу, а як поняття, окремий від перекладу різновид мовного посередництва. У такому значенні адаптація вважається «переписаною, спотвореною» версією вихідного тексту, яка репрезентує оригінал, але не є таким

наближеним до нього, як власне переклад. Тобто це може бути анотація, резюме, переписування, тощо [Baker, Saldanha 2009, с. 3].

Ми ж використовуватимемо адаптацію як безпосередньо перекладацьку стратегію, що є перетворенням висловлювання, спрямованого на досягнення комплексної еквівалентності текстів оригіналу і цільової мови.

Адаптація об'єднує дві протилежні одна одній стратегії: форенізацію та доместикацію, застосування яких у процесі перекладу дозволяє забезпечувати як лінгвістичну, так і культурну єдність інформації [Волченко 2022, с. 149-150].

Л. Венуті був першим, хто визначив концепції доместикації та форенізації. Згідно із цими концепціями, в процесі доместикації перекладач адаптує культурні маркери, щоб наблизити текст до цільової культури, тоді як в процесі форенізації перекладач залишає чужі реалії без суттєвих змін з метою збереження специфіки іншої культури. Форенізація є відчуженим способом перекладу, який спрямований на те, щоб зробити видимим присутність перекладача та підкреслити іноземну ідентичність оригіналу, захищаючи його від ідеологічного домінування цільової культури. Л. Венуті стверджує, що доместикація є домінуючою стратегією і виступає проти неї, оскільки вона є різновидом апропріації або культурного колоніалізму і «насильство» над чужою культурою лежить у самій її меті та діяльності [цит. за: Волченко 2022, с. 150].

Дж. Леті зазначає, що цей аргумент є вагомим, але його слід розглядати з обережністю в контексті дитячої літератури, адже брак дитячого досвіду може потребувати більшого ступеня адаптації, ніж у художній літературі для дорослих. Водночас з тим, не варто зловживати одомашненням твору, адже це може не лише «знеособити» текст, позбавивши його культурної специфіки, але й відібрати у юних читачів задоволення від пізнання нового і можливості збагачення лінгвістичного та культурного досвіду. «Зрештою, діти насолоджуються звучанням і виглядом слів, які відрізняються від літерних патернів їхньої рідної мови» [Lathey 2015, с. 42].

Одним із головних питань посередництва між двома мовами і культурами у перекладознавстві, до яких застосовуються стратегії доместикації та форенізації, є слова-реалії.

У своїй монографії «Реалія та переклад» Р. Зорівчак дає визначення поняттю реалія як монолексемної і полілексемної одиниці, основне лексичне значення якої уміщає традиційно закріплений за нею комплекс етнокультурної інформації, яка є чужою для дійсності мови-сприймача [Зорівчак 1989, с. 58].

Згідно з Т. Бондар, безеквівалентні мовні одиниці (реалії) трапляються як у сфері назв феноменів природи, так і у сфері матеріальних та духовних артефактів конкретної культури. Як приклад вона наводить предмети побуту (меблі, посуд одяг тощо), назви національних страв і свят, назви тварин, рослин, споруд, позначень зброї та ін [Бондар 2015, с. 18-19].

Під час перекладу культурних реалій, згідно з М. Севастюк, виникає, «з одного боку, потреба підкреслити їх особливий колорит, іноді унікальність, а з другого – певним чином передати їх значення і типові для носіїв мови джерела асоціацій, уникаючи, наскільки це можливо, багатослів'я» [Севастюк 2019, с. 67].

Особливого підходу до перекладу часто вимагають власні назви. Імена й прізвища персонажів, клички тварин, географічні місця, назви вулиць грають не останню роль у дитячих творах. Найчастіше власні назви перекладаються методом транскрипції чи транслітерації. Але доволі часто, особливо це стосується імен та прізвищ, вони нерідко можуть нести додатковий сенс, який може бути втраченим якщо використовувати вищезгадані способи. «Імена вигаданих дітей чи дорослих можуть нести смислове навантаження, звукові асоціації або виражати риси, що асоціюються з певними персонажами.» – зазначає Дж. Летi [Lathey 2015, с. 45]. Тобто імена та прізвища мовою оригіналу можуть непрямо, або доволі промовисто характеризувати героїв, а іноді навіть натякати на їхню долю. Тоді, на думку В. Балі, доцільно розглянути

покомпонентний переклад як альтернативу транскрипції та транслітерації, «який допомагає не лише ідентифікувати персонажів, але й підкреслити їхні особливості». Також покомпонентний переклад, як правило, використовується коли ім'я персонажа складається власне з імені та прізвиська, за таким же принципом як в деяких історичних осіб (приклад *Richard the Lion Hearted – Річард Левове Серце*), тоді ім'я теж транскрибується та транслітерується, а прізвисько перекладається дослівно [Баля 2023, с. 15].

Що ж до реалій, які не є власними назвами, такими як страви, національне вбрання, культурні практики, одиниці вимірювання, привітання – для них проблема вибору доместикації та форенізації є більш складною, так само як і вибір подальших способів перекладу.

Роблячи вибір на користь очуження, перекладач може залишити слова чи вирази, що позначають їжу, культурні практики або фрази привітання вихідною мовою. Запозичення термінів з мови оригіналу, які транслітеровані (чи транскрибовані) та виділені курсивом, є стратегією, яку нерідко можна побачити в перекладеній художній літературі. В такому випадку читачі часто виводять значення з контексту. За умови, що цією стратегією не зловживати, збереження культурно маркованої лексики або в контексті, який робить її значення очевидним, або заради задоволення від нової інформації – чи навіть просто як нагадування про те, що дитина читає історію, написану іншою мовою – збагатить лінгвістичний і культурний досвід читання [Lathey 2015, с. 41].

Дж. Леті також пропонує стратегії перекладу культурних реалій в контексті дитячої літератури:

- перекладачу варто розглянути можливість залишити культурні маркери – монети, продукти харчування, оточення – без перекладу, щоб юні читачі могли оцінити відмінності;

- за потреби перекладач має замінити культурно-специфічні елементи ретельно дослідженими місцевими елементами, які матимуть подібний ефект на молодого читача;

- якщо культурна реалія навряд чи буде зрозумілою, але є важливою для історії, варто розглянути варіант вплітання пояснення всередині тексту;

- у випадках, коли специфічні терміни з мови оригіналу використовуються постійно, або є необхідними для створення соціального чи історичного контексту оповіді, додавання глосарію може бути корисною стратегією;

- за потреби (наприклад, у перекладі з мови етнічної меншини або культури, яка може бути зовсім невідомою юним читачам), презентуйте культуру мови оригіналу у передмові, що може зацікавити цільову аудиторію, бажано, звертаючись безпосередньо до читачів-дітей;

- приміток бажано уникати, але іноді вони можуть бути корисними, якщо пояснення не можна легко вписати в оповідь;

- у рідкісних випадках у перекладача може виникнути потреба вилучити культурні реалії, що потребують тривалого і нудного пояснення [Lathey 2015, c. 43-44].

Р. Зорівчак виділяє такі способи трансляційного перейменування реалій:

- транскрипція (транслітерація);

- гіперонімічне перейменування (передача видового поняття мови джерела за допомогою родового поняттям мови-реципієнта);

- дескриптивна перифраза (описовий переклад);

- комбінована реномінація (транскрипція з дескриптивною перифразою у тексті або виносці);

- калькування (повне і часткове);

- міжмовна транспозицію на конотативному рівні (заміна реалією мови перекладу з рівнозначною конотативною функцією);

- метод уподібнення (заміна реалії аналогом в культурі мови перекладу);

- віднайдення ситуативного відповідника (контекстуальний переклад);

- контекстуальне розтлумачення (інтерпретація) реалій (тлумачення реалії в найближчому контексті) [Зорівчак 1989, с. 93].

До прийомів що сприяють форенізації можна віднести транскрипцію та транслітерацію, комбіновану реномінацію, та контекстуальне розтлумачення реалій. Трансформаціями, які можна віднести до прийомів доместикації, є гіперонімічне перейменування, дескриптивна перифраза, міжмовна транспозиція на конотативному рівні, калькування, уподібнення, віднайдення ситуативного відповідника.

Найоптимальнішим варіантом для перекладача буде намагання віднайти баланс між доместикацією та форенізацією з метою уникнення надмірного спрощення і втрати текстової автентичності, та навпаки, надмірного ускладнення сприйняття його читачем. Тому жоден з цих прийомів не варто використовувати в контексті всього твору, доцільнішим буде приймати рішення в контексті окремих прикладів.

1.3. Методологічні підходи до перекладу.

Свідомо чи ні, але кожен перекладач послуговується перекладацькою теорією та методологією. Таким чином, кожну перекладацьку стратегію та прийом можна охарактеризувати певними категоріями, завдяки яким в свою чергу, стає можливим опис стилю конкретного перекладача.

Британський перекладач та вчений Пітер Ньюмарк розробив власну класифікацію методів перекладу, як підходу до тексту в цілому, а не до його елементів. Ці методи можна поділити на дві категорії, залежно від того чи вони фокусуються на мові оригінального тексту, чи на мові перекладу.

До групи, в якій методи роблять акцент на мові оригіналу, відносяться: дослівний переклад, буквальний переклад, точний переклад, та семантичний переклад. Група методів, що фокусується на цільовій мові, включає: адаптацію, вільний переклад, ідіоматичний переклад та комунікативний переклад.

Дослівний переклад (*word-for-word translation*) – як правило застосовується для того, щоб зрозуміти «механіку» мови оригіналу та як підготовчий, до-перекладний етап. Такий переклад зберігає оригінальний порядок слів, самі слова перекладаються за їхніми найпоширенішими, поза контекстними значеннями. Культурні реалії також перекладаються дослівно.

Буквальний переклад (*literal translation*) – лексика перекладається поза контекстом, в той час як граматичні конструкції передаються згідно з їхніми найближчими відповідниками у цільовій мові. Також використовується як підготовчий етап, який вказує на основні проблеми.

Достовірний, або точний переклад (*faithful translation*) – відтворення точного контекстуального значення вихідної мови, притримуючись граматичних конструкцій цільової мови зі збереженням певних лексичних та граматичних «відхилень» з метою передачі специфіки мови оригіналу.

Семантичний переклад (*semantic translation*) – близький до точного перекладу, але при ньому деякі семантичні значення можуть бути упущені на користь естетичної цінності.

Адаптація (*adaptation*) – «найвільніша» форма перекладу, застосовується переважно для поезії та п’єс. Достовірно передані лише персонажі, теми та сюжет.

Вільний переклад (*free translation*) – цей метод відтворює зміст оригіналу але без форми, зазвичай це переклад, набагато довший за оригінал.

Ідіоматичний переклад (*idiomatic translation*) – відтворює сенс оригіналу, але змінює тонкі нюанси значення, відтворюючи розмовну лексику та ідіоми там, де їх немає в оригіналі.

Комунікативний переклад намагається передати точне значення в контексті оригіналу таким чином, щоб і зміст, і мова були легко прийнятними та зрозумілими для читача.

На думку Ньюмарка, лише семантичний та комунікативний переклад виконують основні функції перекладу, а саме точність та економність. Як він сам зазначає: «Семантичний переклад використовується для «експресивних» текстів, комунікативний – для «інформативних» і «вокативних» [Newmark 1988, с. 45-48].

З цього можна вивести логічний висновок, що найоптимальнішою стратегією для перекладу художньої прози можна вважати семантичний переклад, адже він передбачає, що досягнення художньої естетичності буде поставлено в пріоритет. А отже ця стратегія є актуальною і для наших об’єктів досліджень.

Особливого підходу потребує явище повторного перекладу (retlanslation), коли з тієї чи іншої причини видавці вирішують, що конкретна книга потребує нового перекладу в цільовій мові, виконаного іншим перекладачем. Найчастіше це явище поширюється на тексти, що досить тривалий час входять в канони світової класики. Дж. Леті виділяє різні причини для повторного перекладу, приділяючи уваги специфіці такого рішення у випадку перекладу дитячих творів:

- нові ілюстрації відомого дитячого ілюстратора можуть бути поштовхом для видання книги з новими ілюстраціями, або для подарункового видання дитячої класики, що в деяких випадках може спонукати видавців вимагати нового перекладу;

- видавець може вимагати більш сучасного перекладу, з модернізацією архаїчної мови та діалогів для нової дитячої аудиторії;

- видавці можуть розглядати маркетингову стратегію публікації «нового» або «свіжого» перекладу добре відомої класики як засіб відродження її популярності;

- інколи новий переклад необхідний, оскільки видавець передбачає іншу аудиторію для тексту: наприклад, наукове анотоване видання дитячої класики для академічних досліджень, або переклад для «ностальгуючого дорослого»;

- потреба у повнішій, не скороченій та менш спрощеній версії, або навпаки.

Через потребу у повторному перекладі виникає етичне питання щодо того, наскільки перекладач може чи не може орієнтуватися на перший, вже існуючий переклад, тобто наскільки сильно старіша версія може впливати на перекладацькі рішення фахівця під час нового відтворення тексту. Такий вплив не можна однаково легко визначити через індивідуальність підходів. Перекладач може відштовхуватись від старішої версії, що може призвести до надмірного несвідомого чи свідомого наслідування і повторення певних лексичних одиниць і фраз, що може бути не етичним. Також перекладач може навпаки, перекладати з оглядом на старішу версію щоб уникнути уподібнення.

К. О'Дрісколл стверджує, що читання кількох різних попередніх перекладів (якщо такі є), а не лише одного, може дати більш повне уявлення про першоджерело, тоді як надмірне покладання на один існуючий переклад призводить до «відлунювання» старішої версії у новій і до етичних питань щодо відтворення роботи попереднього перекладача [цит. за: Lathey 2015, с. 121-122].

А. Белл наполягає на зверненні до інших версій перекладу тексту лише після завершення власного, оскільки "того, що вже закарбувалося в пам'яті з попередніх прочитань цілком достатньо" [Bell 1985, с. 142].

Згідно з Дж. Леті новіший переклад не передбачає того, що він є обов'язково ліпшим і точнішим за попередній. Дослідниця стверджує, що «існування кількох версій тексту, навіть сучасних, не означає, що одна з них є «найкращою»; кожна з них може слугувати різним потребам і мати різні цілі чи акценти» [Lathey 2015, с. 122].

Що стосується перекладу на рівні речень та менших мовних одиниць, то він не можливий без трансформацій. Без них, через розбіжності вихідної та цільової

мов, втілення адекватного перекладу, який би виглядав «природньо», не є реальним.

Т. Журавель та Н. Хайдарі визначають перекладацькі трансформації як міжмовні перетворення, перебудова вихідного тексту або заміна його елементів з метою досягнення адекватності та еквівалентності перекладу. Саме спрямованість на досягнення адекватності перекладу, а також міжмовний характер, є головними рисами трансформацій [Журавель, Хайдарі 2015, с. 148].

Оскільки не існує єдиної загальновизнаної класифікації трансформацій, на сьогоднішній день науковці можуть запропонувати безліч варіантів, що відрізняються більшою чи меншою мірою. Трансформації поділяються на категорії, залежно від того, на якому рівні вони здійснюються.

О. Матвійчук зазначає, що для більшості вітчизняних науковців характерним є поділ перекладацьких трансформацій на три типи: граматичні, лексичні та лексико-граматичні (комбіновані). До лексичних трансформацій вона відносить транскрипцію, транслітерацію, калькування, лексико-семантичні заміни (генералізація, конкретизація та модуляція).

Граматичні трансформації включають: синтаксичне уподібнення, прямий переклад, членування речення, об’єднання речень та граматичні заміни.

У якості лексико-граматичних трансформацій подаються антонімічних переклад, переміщення, вилучення, додавання, компенсація втрат при перекладі та експлікація (описовий переклад) [Матвійчук 2023, 314].

На нашу думку найдоцільнішим для аналізу перекладів “The Wind in the Willows” буде використання трансформацій, чиє існування було визнане дослідниками неодноразово. В теоретичних підходах та в практичному використані найчастіше згадуються та застосовуються такі трансформації, класифіковані відповідно до рівнів, на яких вони здійснюються:

1. Лексичний:

1) вибір варіантного відповідника – спосіб перекладу полісемантичних слів, який вимагає розуміння контексту, в якому вони знаходяться [Науменко, Гордєєва 2011, с. 5].

2) транскрипція – відтворення звукової форми слова мови оригіналу за допомогою відповідних літер мови перекладу

3) транслітерація – передача графічної форми слова відповідними літерами мови перекладу [Науменко, Гордєєва 2011, с. 13].

4) калькування – передача денотативного значення лексичної одиниці мови оригіналу без звукової та орфографічної форми, але з відтворенням її структурної моделі [Науменко, Гордєєва 2011, с. 9].

5) контекстуальна заміна – трансформація, при якій перекладним відповідником стає слово або словосполучення, що не є словниковим відповідником, а підбирається з урахуванням контексту його використання [Карабан 2004, с. 288].

6) описовий переклад (експлікація) – передає значення лексичної одиниці у формі словосполучення, або речення, зазвичай якщо в цільовій мові немає лексичного відповідника. Застосовується при перекладі фразеологізмів, ідіом, реалій, термінів та неологізмів [Науменко, Гордєєва 2011, с. 11].

2. Семантичний:

1) генералізація – заміна в процесі перекладу слова із вузьким значенням одиницею з узагальненим, родовим значенням.

2) конкретизація – заміна слова із загальним значенням одиницею з більш вузьким значенням [Мамрак 2009, с. 110].

3) модуляція (логічний розвиток значення) – заміна в процесі перекладу мовною одиницею, чиє значення є логічним, причинно-наслідковим розвитком мовної одиниці оригіналу [Карабан 2004, с. 289].

3. Лексико-граматичний:

1) антонімічний переклад – трансформація стверджувальної конструкції в негативну (або навпаки), при тому значення одиниці лишається подібним [Мамрак 2009, с. 111]

2) компенсація – засіб перекладу, під час якого втрата значення в одній частині речення чи тексту компенсується в іншій його частині, еквівалентність досягається не на рівні слів, а на рівні виконання схожої функції, ефекту [Науменко, Гордєєва 2011, с. 26].

3) вилучення – відсутність одиниці в перекладі через невдачу у віднайдені еквіваленту або через її семантичну надлишковість.

4) додавання – збільшення кількості мовних знаків у перекладі, що викликано необхідністю експлікувати імпліцидну інформацію першоджерела, пояснивши її малознайомим з нею читачам [Науменко, Гордєєва 2011, с. 17-18].

4. Граматичний:

1) транспозиція – зміна порядку слів у перекладному реченні згідно із синтаксичними нормами цільової мови [Науменко, Гордєєва 2011, с. 27].

2) граматична зміна – перекладацька трансформація, яка проявляється у зміні граматичного значення одиниці. Може проявлятися у зміні форми слова, частини мови, членів речення, перетворення простого речення на складне і навпаки, тощо [Мамрак 2009, с. 108-109].

3) фрагментація речення (парцеляція) – перетворення простого речення на складносурядне чи складнопідрядне, або поділ складного речення на кілька окремих простих речень.

4) інтеграція – перетворення складносурядного чи складнопідрядного речення на просте, або об’єднання двох чи більше простих речень в одне складне [Науменко, Гордєєва 2011, с. 28-30].

Оскільки матеріалом для нашого дослідження є художній текст, ми вважаємо за доцільне також згадати ще один рівень трансформацій – стилістичний. Виокремлюють чотири види стилістичних трансформацій, а саме:

1) логізація – заміна емоційно-експресивної або етнічно-маркованої мовної одиниці стилістично нейтральним її відповідником у цільовій мові, що в свою чергу послаблює або нівелює оригінальний естетичний задум;

2) експресивація – протилежна логізації, полягає у заміні нейтральної одиниці емоційно-забарвленим відповідником;

3) модернізація – переклад історизмів та архаїзмів методом їхньої заміни більш сучасними відповідниками;

4) архаїзація – сучасна загальновживана лексика відтворюється застарілими, архаїчними її відповідниками [Науменко, Гордєєва 2011, с. 32-35].

Таким чином, список даних трансформацій застосовуватиметься для аналізу відтворення у перекладах індивідуального стилю автора, а також для визначення лексичних та синтаксичних особливостей існуючих, на даний момент трьох українських перекладів “The Wind in the Willows” Кеннета Ґрема, та визначення та порівняння індивідуального стилю фахівців, які їх виконали.

РОЗДІЛ 2
АНАЛІЗ ОРИГІНАЛЬНОГО ТЕКСТУ “THE WIND IN THE WILLOWS” ТА ОСОБЛИВОСТЕЙ ЙОГО ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

2.1 Лінгво-прагматична характеристика оригіналу

2.1.1 Прагматичні особливості оригіналу.

Коли роман “The Wind in the Willows” шотландського письменника Кеннета Ґрема був вперше опублікованим 1908 року, він отримав безліч негативних рецензій від критиків, які були розчаровані тим, що пізніше буде вважатися визнаними оригінальними рисами твору. Використання персонажів-тварин, які не є дітьми чи хоча б дитинчатами, та користуються всіма благами цивілізації було нетиповим для тогочасного Золотого віку дитячої літератури. Критики та читачі не могли дійти згоди щодо думки, для кого ця книга була написана: для дітей чи для дорослих. З тих пір як дитяча література виокремилася як об’єкт досліджень у 50-60-х роках минулого століття, ця тема стала лише більш обговорюваною, але однозначної відповіді не існує і досі.

Якою б не була думка критиків чи літературознавців, вона не може заперечити того факту, що і діти і дорослі знаходять щось, що відгукується їхній віковій категорії. Ми намагатимемося розглянути це питання з прагматичної точки зору.

Прагматика – це розділ семіотики, який досліджує сприйняття та використання суб’єктом знаків. Ч. Морріс був першим, хто дав визначення цьому поняттю. Він запропонував розділити семіотику на три підгрупи: синтактику, семантику і власне прагматику [Morris 1971, с. 23-24].

Потапова О. виділяє три напрямки визначення прагматики:

1. Прагматика як вивчення взаємодії мовних форм та контекстів їхнього вживання, а також інтерпретації мовних засобів у комунікативних контекстах.

2. Прагматика як реальний випадок спілкування, який передбачає вибір мовних засобів для вирішення комунікативних завдань.

3. Прагматика як вивчення потенційних можливостей впливу мови на людину як центральний фактор прагматики [цит. за Кришталь 2020, с. 20].

Таким чином, прагматичний підхід фокусує свою увагу на те, як суб'єкт сприймає значення з урахуванням контексту його використання та з урахуванням набутих знань та досвіду слухача або читача, а також його взаємин із мовцем та письменником.

На думку П. Ганта є імовірність, що секрет успіху "The Wind in the Willows" для обох вікових категорій полягає в тому, що цей текст визначає сфери, де уява дитини і дорослого перетинається. Без сумніву, ідилічний, позбавлений турбот берег річки – ідеальний ігровий майданчик для дітей, але це також ностальгічна втеча для дорослого. Для юного читача тварини, які його населяють, є зрозумілими «типами» людства, які поєднують свободу дитинства з деякими виразними перевагами зрілості. З іншого боку, у складному світі дорослого читача вони є втішними архетипами і представляють клас багатих та безтурботних дорослих, які мають багато переваг дитинства. Звірі не обмежені правилами, яких мають дотримуватися діти, але й не мають обов'язків зрілого віку. В той час, як дорослих приваблюють ліричні описи природи, атмосфера безпеки і затишку, ескапізм та безжурність головних героїв, які, грубо кажучи, мають все не працюючи, діти можуть знайти у цьому творі пригоди, іронію, фарс та повернення до безпечного дому після пережитих динамічних подій.

І дійсно, звірині образи стали запорукою залучення подвійної аудиторії і зробили текст достатньо універсальним щоб бути добре сприйнятим не лише в Англії, а й далеко за її межами. Той факт, що хоч у звіриній подобі, але головні герої є по суті неодруженими джентльменами середнього і вищого класу

едвардіанської Англії, не завадило дорослим і дітям по всьому світу знайти у творі щось своє. Можна стверджувати, що книга стала популярною по всьому світу не всупереч, а завдяки цим елементам. Пітер Гант називає цей твір важливим культурним артефактом, підкріплюючи своє твердження тим, що певний час у 1980-х роках Англійська туристична рада використовувала персонажів книги, щоб привабити туристів до «справжньої Англії» – «тієї аркадії, яка існує десь на задвірках свідомості більшості дорослих у більшості країн» [Hunt 1994б, с. 12].

Читачі, які знайомі з контекстом, у якому К. Ґрем творив свою книгу, помітять авторське негативне ставлення до нових на той час технологій та будь-яке порушення стабільності. Якщо персонажі й переживають якісь пригоди, то лиш тому що вимушені, з метою відновлення порядку. Лише персонаж Жаба прагне подорожей та нових вражень, але це призводить до негативних наслідків та внутрішніх змін, які роблять Жабу більш прийнятним для його оточення. К. Ґрем у своїй книзі описав ідеальні для себе умови та суспільство, частиною якого він можливо і хотів би бути і одночасно вже не може, оскільки письменник жив на початку двадцятого століття, коли підвалини любої йому «сільської Англії» рушилися технічним прогресом, зростанням передмість, робітничим та жіночим рухом а також чутками про війну.

За словами Ганта, недостатньо сказати, що “The Wind in the Willows” може бути прочитаний двома аудиторіями по-різному: ці два типи значення позитивно взаємодіють між собою, виринаючи із глибин душі письменника і переплітаючись з універсальними імпульсами [Hunt 1994б, с.10].

Це можна побачити на прикладі способу життя персонажів. Кріт, Водяний Щур, Борсук та інші звірі, не будучи людьми, мають усі людські комфортні умови проживання, але позбавлені клопотів дорослої людини: вони їдять людську їжу, сплять у ліжках, їхні помешкання обставлені меблями та посудом, вони плавають на човнах, їздять на автомобілях і потягах та влаштовують пікніки

й застілля. Якщо для дітей численні бенкети, сон у затишних ліжках, та присутність батьківської фігури у творі у вигляді Борсука викликає комфорт за рахунок приємних та знайомих образів, то дорослих читачів це повертає у часи дитинства та викликає ностальгію. Тобто, при взаємодії з цим текстом відбувається те, що О. Папуша характеризує як «своєрідне перевтілення, ототожнення дорослого з читачем-дитиною завдяки актуалізації «пам'яті дитинства» [Папуша 2004б, с. 22].

Не дивлячись на те, що в цілому твір цікавий для обох вікових категорій, "The Wind in the Willows", умовно його можна поділити на частину, яка більше орієнтована на юних читачів, і на частину, яка більше націлена на людей в дорослому віці, або можна навіть припустити, націлена на самого автора.

Першою можна вважати сюжетну лінію з персонажем Mr. Toad, який в українських перекладах є не ропухою, а жабою. На це вказує той факт, що як відомо, цей персонаж постав із історій, які Кеннет Ґрем розповідав на ніч та надсилав у листах своєму сину. Саме листи до сина створили каркас та послужили основою для більшої частини сюжетної лінії з паном Жабою. Перебуваючи влітку 1907 р. в Лондоні окремо від своєї родини, К. Ґрем створив у них матеріал, який пізніше з'явиться у 6, 8, 10, 11 і 12 розділі рукопису. Сюжетна лінія Жаби ґрунтується на тому, що цей персонаж має небезпечну обсесію автомобілями, яка в свою чергу призводить до негативних наслідків та змушує Жабу відповідати за свої вчинки. В останньому розділі жаба переживає трансформацію своєї особистості, «спускається з небес на землю», стає більш серйозним та не таким зверхнім та легковажним. Ці частини роману є більш дидактичними, адже герой усвідомив свої помилки, та з усіх персонажів під кінець Жаба змінився найбільше. Крім того, розділи з Жабою є найбільш веселими, динамічними й повними пригод, мають швидший темп та містять найбільше фарсу та іронії. Основна частина подій у них відбувається за межами дому та звичних місць, значна їхня кількість стається у людському світі, адже все

це передбачає пригоди. Ці елементи є поширеними та характерними саме для дитячої літератури, тому можна робити припущення що сюжетна лінія Жаби буде краще сприйнятою юними читачами.

Другою частиною є розділи, зосереджені переважно на персонажах Mole та Water Rat, тобто на Кроті та Водяному Щурі. Ці частини книги є більш спокійними та серйозними, більш глибокими та символічними, місцем дії є в основному домівки персонажів та знайомі їм ландшафти річки, лісу та полів. Саме тому їх можна вважати орієнтованими на більш дорослу аудиторію, вірогідніше що саме дорослі зможуть вловити нашарування сенсів та авторські інтенції.

Таким чином, роман “The Wind in the Willows” із легкістю підпадає під запропонованою З. Шавіт категорію амбівалентних текстів, які можуть бути цікавими як для дітей, так і для дорослих, що в свою чергу породжує проблему вибору підходу до перекладу з орієнтацією або на юного читача, або на обидві аудиторії.

2.1.2 Лінгвістичні особливості оригіналу: лексичний та синтаксичний аналіз. Аналіз специфіки перекладу певного художнього твору вимагає ретельного попереднього вивчення специфіки стилю автора оригінального тексту. Стиль письменника є невіддільним від його світогляду та творчої особистості і визначається підбором мовних засобів виразності та їх використанням у контексті художнього твору, з метою досягнення емоційної насиченості та виконання естетичної функції.

О. Костецька перелічує безліч термінів, які паралельно використовуються дослідниками у сфері лінгвостилістики на позначення особливостей мовлення окремого письменника. Вона виділяє такі терміни як «стиль», «стиль автора»,

«ідіостиль», «ідіолект», «індивідуальний стиль», «авторський стиль», «авторський ідіолект» [Костецька 2014, с. 196].

Б. Стельмах у статті «Індивідуальний стиль як об'єкт лінгвостилістичних досліджень» визначає маркери особистого стилю автора як «особливості вживання певного шару лексики, звукові, зорові та запахові образи, конденсованість чи неконденсованість лексем, пунктуація, стилістичне варіювання синтаксичних конструкцій, ритмомелодика й композиція оповіді тощо» [Стельмах 2004, с. 231].

Для О. Павлишенка авторський стиль характеризують лексичними одиницями, які певний автор в своїх творах використовує порівняно частіше, ніж інші письменники [Павлишенко 2004, с. 314].

При дослідженні авторського стилю виділяють художні засоби, якими він послуговується найчастіше, тобто індивідуальний стиль визначається стильовими домінантами. Ми розглянемо особливості стилю К. Ґрема на рівні загальної структури тексту (макростиль) та на рівні дрібніших елементів мовлення (мікростиль).

Твір "The Wind in the Willows" має фрагментарну структуру. Текст поділений на 12 розділів, і лише частини, де фігурує Жаба мають лінійний наскрізний сюжет. Розділи де в центрі Кріт із Водяним Щуром більше нагадують окремі маленькі історії. Через це текст виглядає як поєднання роману та збірки оповідань, що чергуються між собою. Помітно, що книга постала з коротких оповідок для сина і традиції анімалістичної літературної казки та байок, де головні герої тварини. Але на відміну від казок та байок, у цьому тексті належність персонажа до певного виду тваринного світу не є алегорією на певний тип людини з яскраво вираженою рисою характеру. Якщо персонаж Лисиці одразу асоціюється у нас із хитрістю, а Вислюка – із впертістю та дурістю, то Кеннет Ґрем закладає у своїх героїв власну символіку, не дивлячись на те, що

повторює традицію, коли ім’я персонажа є одночасно власною назвою і видом, представником якого він є.

Антропоморфізм та анімізм є чи не головними характеристиками цієї книги. Персонажі говорять між собою, відчувають емоції та висловлюють думки так, як би це робили люди. Вони дотримуються тодішніх правил людського спілкування й поведінки, носять одяг, володіють рукотворними речами, їдять людські страви, які б їм не підходили у реальному світі. Але автор не забуває й про тваринні риси героїв, такі як схильність до зимової гібернації, проживання в модифікованих, але типових для їхнього виду помешканнях, мисливські інстинкти, тощо.

Крім того, такі природні об’єкти як річка, місяць, рослини та ін. персоніфікуються та описуються як істоти що мають агентність. І причина тому криється не лише у використанні відповідної стилістичної фігури, а й у натхненні нео-язичництвом дев’ятнадцятого століття. Для його представників було характерні пантеїстичні погляди на світ та шанування давньогрецького бога Пана. «Концепція пантеїзму була досить уніфікованою. Концепція цілісності, коли все в природному всесвіті розглядаються як святе і просякнуте богом, а всі речі – як частина бога, здається, була основною ідеєю для багатьох молодих пантеїстів дев’ятнадцятого століття» [Wytenbroek 1996, с. 431]. Тому не дивно що у романі К. Ґрема у розділі “Piper at The Gates of Dawn” персонажі зустрічають саме бога Пана, а творчості автора приписують природній містицизм.

Фрагментарність тексту також проявляється у різному тоні та темпі оповіді. В одному розділі герой рятується від моторошної погоні в лісі, в іншому – стає головною дійовою особою фарсу, ще в іншому – переживає трансцендентний досвід від зустрічі з божеством. Така неоднорідність пов’язана з великою кількістю алюзій, ремінісценцій, наслідувань та пародій, якими насичений твір. Тут є ремінісценції на Ч. Діккенса та англійських представників поезії романтизму, пародії на готичні романи, «Одіссею» та Шерлока Голмса, гумор,

запозичений у Джерома К. Джерома та інші інтертекстуальні зв'язки, що приводять читачів та дослідників до інших класичних творів переважно англійської літератури.

Що стосується мікростилю, то на цьому рівні одним із найпоширеніших художніх засобів у "The Wind in the Willows" згадана персоніфікація. Наприклад, річка описується як "full-bodied animal, chasing and chuckling, gripping things with a gurgle and leaving them with a laugh…"[Grahame 2020, с. 3], або так К. Ґрем використовує персоніфікацію щоб передати атмосферу вдома у Борсука: "The ruddy brick floor smiled up at the smoky ceiling; the oaken settles, shiny with long wear, exchanged cheerful glances with each other; plates on the dresser grinned at pots on the shelf, and the merry firelight flickered and played over everything without distinction" [Grahame 2020, с. 91].

Ще одним тропом, який застосовується у тексті численну кількість разів, є порівняння: "…the Wild Wood, which lay before him low and threatening, *like a black reef in some still southern sea*" [Grahame 2020, с. 43]; Willow-herb, tender and wistful, *like a pink sunset cloud* was not slow to follow" [Grahame 2020, с. 41]. На другому прикладі можна також побачити відокремлення прикметників.

Ілюстративним для авторського стилю є й активне використання епітетів: "He was glad that he liked the country *undecorated*, *hard*, and *stripped of its finery*. He had got down to *the bare bones* of it, and they were *fine* and *strong* and *simple*" [Grahame 2020, с. 43]. В цьому уривку можна побачити в тому числі і метафори, де сільська місцевість постає *stripped of its finery*, а те лишилося у зимову пору після листопаду автор називає *the bare bones* сільської місцевості. Метафори теж займають в ідіостилі письменника не останнє місце.

Серед стилістичних фігур К. Ґрем нерідко використовував полісиндетон для посилення виразності та емоційності, повторюючи сполучники. Як приклад: "*And* the home had been happy with him, too, evidently, *and* was missing him, *and* wanted him back, *and* was telling him so, through his nose…" [Grahame 2020, с. 83].

Перерахування, як стилістичний прийом, також доволі часто трапляється у творі, в тому числі і ускладнене перерахування: “Mole saw clearly, that he was an animal of filled field and hedgerow, linked to the ploughed furrow, the frequent pasture, the lane of evening lingerings, the cultivated garden plot” [Grahame 2020, с. 77].

На нижче вказаному прикладі можна побачити, що автор також використовує анафору та епіфору, кожна частина речення починається однаково і однаково закінчується: “He ran up against things, he fell over things and into things, he darted under things and dodged round things” [Grahame 2020, с. 46]. Крім того, цей приклад також містить уже згадане ускладнене перерахування.

Достатньо часто в тексті можна побачити звуконаслідування, або ономатопею: “ho!ho!ho!” як крик сови, “cloop!” як плюскіт води, “poop! poop!” як звук автомобільного клаксону, “pop!” як звук, із яким Кріт вигулькнув з-під землі, “Sploosh!” як звук падіння у воду, “pat-pat-pat” як тупіт маленьких ніг та ін. Часто звуконаслідування супроводжується порушенням правила використання розділових знаків, а саме використанням знаку оклику посеред речення, без вживання лапок.

Повторення однакових приголосних звуків на початку слів, тобто алітерація – ще один нерідко вживаний автором стилістичний прийом: “There’s a sort of dell down there in front of us, where the ground seems all *h*illy and *h*umpy and *h*ummocky” [Grahame 2020, с. 52].

Е. Ананьян, окрім уже згаданих особливостей ідіостилю, виділяє також авторські словотвір «за аналогією зі словами категорії стану та прикметниками, що виконують у реченні функцію предикативу», додаючи префікс a-: a-shake, a-shiver, a-waiting, a-twittering, a-pleasuring, тощо [Ананьян 2013, с. 138].

Особливо варто звернути увагу на пряму мову у «Вітрі у вербах». Адже вона рясніє сленгом, лайкою, колоквіалізмами, фразеологічними одиницями, вигуками, ідіоматичними зворотами, як досі актуальними, так і застарілими. Наприклад персонажі використовують такі вирази як “my dear little man, “you silly

ass", "you thick-headed beast", "old fellow, "old chap, "I beg your pardon", "Hold hard a minute", вигуки "Shan't!", "O my!", "O dear!", "Bother!", "Hullo!".

Для діалогів у творчості К. Ґрема, згідно з Е. Ананьян, характерні синтаксичні конструкції, що, з одного боку передають природну манеру спілкування (еліптичні конструкції, речення з відхиленнями від граматичних норм, окличні речення), а з іншого – емотивний стан персонажів (вже згаданий полісиндетон, стилістична інверсія тощо) [Ананьян 2013, с. 137]. Один із прикладів інверсії: "O, terrible bad, sir, terrible deep the snow is, said the hedgehog" [Grahame 2020, с. 67].

Також, К. Ґрему властиве використання графічних засобів експресивності, таких як активне використання тире, коли треба вказати місце паузи: "…we quite envy you – and some other year perhaps – but just now we have engagements – and there's the bus at the door – our time is up!" [Grahame 2020, с. 160]; а також використання курсиву для наголошення на окремих словах: I beg your pardon, said the Rat slowly, as he chewed a straw, but did I overhear you say something about *we*, and *start* and *this afternoon* [Grahame 2020, с. 27]?". Також курсив у тексті використаний з метою передачі певних інтонацій та емоцій.

Підсумовуючи, для стилю К. Ґрема домінантними тропами та фігурами є персоніфікація, епітети, метафори, еліптичні конструкції, вигуки, ономатопея, застарілі колоквіалізми, полісиндетон, алітерація та перерахування.

2.2 Порівняльний аналіз перекладів "The Wind in the Willows" українською мовою.

2.2.1 Використання стратегії доместикації та форенізації.

У цьому підрозділі буде розглянуто порівняльний аналіз застосування стратегій доместикації та форенізації на прикладі власних назв та реалій. Для зручності,

приклади перекладацьких рішень будуть чергуватися в хронологічному порядку: першим буде представлений переклад В. Вишневого (1985), другим – переклад А. Сагана (2021) і останнім – О. Стусенко (2022).

Спочатку варто розглянути переклад власних назв, а саме – імена головних героїв, назви їхніх помешкань та географічні назви, що формують їхній світ. Оскільки переважна більшість імен вказує на належність героїв до певного виду фауни, то вдаватися до звичного у такому випадку форенізуючого транскрибування не є доречним. Для даного аналізу ми вибрали 12 ключових для тексту онімів.

Mole – персонаж кріт, якого в тексті також кличуть пестливо *Moly*:

1) Кріт, Кротик – еквівалентний переклад; 2) Кріт – еквівалентний переклад, зменшено-пестлива форма імені відсутня; 3) Кріт, Кротик – еквівалентний переклад.

Water Rat, скорочено *Rat,* зменшено-пестливо *Ratty*: 1) Водяний Щур, Щур, Щурик, Щурко – калькування та еквівалентний переклад; 2) Ондатр – міжмовна транспозиція на конотативному рівні та граматична зміна на чоловічий рід, оскільки і водяний щур і ондатра – гризуни зі схожим способом життя; 3) Водяний Щур, Щур, Щурик – калькування, віднайдення еквівалента.

Toad, демінутив *Toady*: 1) Жаба, Жабка – транспозиція на конотативному рівні; 2) Жабс, Жабсик – схожа конотативна транспозиція, але із граматичною зміною на чоловічий рід та з додаванням суфіксу –s, що зберігає зв’язок із культурою оригіналу, оскільки характерний для англійських прізвищ, що походять від імен; 3) Жаб, Жабчик, Жабунчик – транспозиція на конотативному рівні, граматична зміна на чоловічий рід;

Badger – Борсук у всіх трьох перекладах, еквівалентний переклад.

Otter: 1) Видра – еквівалентний переклад; 2) Видра – еквівалентний переклад; 3) Видр – граматична зміна роду.

Portly: 1) Товпижко – експресивація і граматична зміна, демінутив від слова «товпига», що означає «товста, незграбна людина»; 2) Портлі – транскрипція; 3) Опецько – вибір варіантного відповідника, граматична зміна, демінутив від слова «опецьок».

Sea Rat: 1) Корабельний Щур – часткове калькування та контекстуальна заміна; 2) Морський Щур – калькування; 3) Корабельний Щур - часткове калькування та контекстуальна заміна.

Chief Weasel: 1) Головний Тхір – напівкалька, конотативна транспозиція; 2) Старший Ласиця – калькування, вибір варіантного відповідника; 3) Ватажок Ласок – калькування, вибір варіантного відповідника, граматична зміна.

Wild Wood: 1) Старий Ліс – контекстуальна заміна, напівкалька; 2) Дикий Праліс – часткова калька, конкретизація; 3) Дрімучий Ліс – калькування, вибір варіантного відповідника.

Wide World: 1) Широкий Світ – калькування; 2) Широкий Світ - калькування; 3) *Великий Світ* – контекстуальна заміна, напівкалька.

Toad Hall: 1) Садиба Жаб – контекстуальна заміна, конотативна транспозиція; 2) Жабс-хол – конотативна транспозиція, транскрипція; 3) Жаб-Хол – конотативна транспозиція, граматична зміна, транскрипція

Mole End: 1) Кротів куток – контекстуальна заміна, напівкалька; 2) Кротовий Тупик – калькування; 3) Кротовий Кут – контекстуальна заміна, напівкалька.

На цих прикладах можна зробити висновок що у В. Вишневого під час перекладу власних назв переважають такі трансформації як поєднання часткового калькування та конотативної транспозиції, у А. Сагана – калькування, а для О. Стусенко характерне поєднання двох і більше трансформацій, серед яких домінують напівкалька з контекстуальною заміною, граматичні зміни та конотативна транспозиція.

Реалії у творі К. Ґрема можна поділити на дев’ять категорій:

1. Звання, титули, звернення

Mr. – пан, містер, пан. Метод уподібнення у першому та третьому випадку та транскрипція в другому.

Sir – сер, сер, пане – транскрипція в перших двох та метод уподібнення та нейтралізація, оскільки «пане» менш формальне звернення.

Chairman of the Bench of Magistrates: 1) голова судового засідання; 2) голова суду; 3) голова судового засідання. Генералізація у всіх випадках.

Landed proprietor: 1) землевласник – калькування; 2) поміщик – метод уподібнення; 3) поміщик – метод уподібнення.

2. Організації

Royal Humane Society: 1) Королівське товариство – калькування, вилучення; 2) Королівське гуманітарне товариство – калькування; 3) група рятувальників – генералізація.

3. Міри і гроші

Mile – миля, у всіх перекладах. Еквівалентний переклад.

Twopence: 1) два пенси – калькування; 2) два пенси – калькування; 3) монетка в два пенси – дескриптивна перифраза;

Pounds: 1) фунти; 2) фунти; 3) фунти. Еквівалент.

Sixpence:1) шість пенсів – калькування, граматична зміна; 2) шестипенсовик, прим. «Шестипенсовик – англійська монета вартістю пів шилінга (в одному шилінгу дванадцять пенсів)»; комбінована реномінація; 3) шестипенсова монетка – граматична зміна, додавання.

Shilling: 1) шилінг; 2) шилінг; 3) шилінг. Еквівалент.

4. Звичаї та ритуали, мистецтво

Ditty: 1) пісенька – гіперонімічне перейменування (генералізація), експресивація; 2) співомовки – метод уподібнення; 3) пісенька – генералізація, експресивація;

Jig: 1) джига – еквівалент; 2) танок – генералізація; 3) джига – еквівалент.

Harvest Home: 1) свято Врожаю; 2) свято урожаю; 3) Свято врожаю. Еквівалент.

Carol-singing: 1) колядувати – метод уподібнення; 2) співають хорали – часткове калькування і генералізація; 3) колядувати – уподібнення.

Yule-time: 1) святковий вечір, контекстуальна заміна; 2) Різдво – конкретизація, адже Різдво входить у святковий період, яким є Yule-time; 3) різдвяна пора – калькування, модернізація.

Pan-pipes – багатоствольна флейта: 1) сопілка – транспозиція на конотативному рівні; 2) пастуша цівниця – додавання та уподібнення; 3) сопілка – транспозиція на конотативному рівні.

5. Робота, професії

Porter: 1) служник – генералізація; 2) носильник – еквівалент; 3) станційний служитель – генералізація;

Housekeeper: 1) ключниця – транспозиція на конотативному рівні; 2) дворецький – транспозиція на конотативному рівні; 3) служниця – генералізація.

Clerk: 1) секретар; 2) секретар; 3) секретар. Вибір ситуативного відповідника.

Squire: 1) дамський догідник – вибір ситуативного відповідника, який однак не є доречним в контексті оригіналу і не є адекватним перекладом, оскільки це калька з російської мови; 2) поміщик – генералізація; 3) багатий поміщик – генералізація та додавання.

College don: 1) оксфордсько-кембриджський професор; 2) оксфордський професор; 3) оскфордський професор. Часткове калькування з конкретизацією.

6. Побут (предмети, будівлі, транспорт)

Wager-boat – легкий човен, що використовується для перегонів між одиночними веслувальниками [Grahame, Gauger 2009, с. 22]: 1) перегоновий човен – контекстуальна заміна та напівкалька; 2) байдарка – транспозиція на

конотативному рівні; 3) спортивний човен – контекстуальна заміна та напівкалька.

Punting: 1) веслування – віднайдення ситуативного відповідника; 2) взявся плавати на плоскодонці, відштовхувався жердиною від дна – дескриптивна перифраза; 3) плоскодонка – граматична зміна.

Gipsy caravan: 1) циганська халабуда – калькування; 2) фургон – еквівалент та вилучення; 3) циганська кибитка – калькування із вибором варіативного відповідника та експресивацією.

Inn: 1) готель – модернізація; 2) заїзд – еквівалент; 3) заїжджий двір – еквівалент.

Door-scraper: 1) скребачка, щоб зчищати грязюку з ніг перед дверима – дескриптивна перифраза; 2) дверне стукальце – транспозиція на конотативному рівні, оскільки також є металевим предметом, який в контексті історії теж можна знайти в снігу, вдаривши об нього ногою; 3) скребок, щоб багно з черевиків зчищати перед дверима – дескриптивна перифраза.

Chimney-corners: 1) запічки – уподібнення; 2) закутки – генералізація; 3) закапелочки – генералізація та експресивація.

High-backed settles – це дерев'яні лавки з підлокітниками, високою суцільною спинкою та закритою основою, яку можна використовувати як скриню. Висока спинка захищала від протягів; коли лавку ставили біля вогню, спинка утримувала тепло [Grahame, Gauger 2009, с. 82]: 1) крісла з високими спинками – конотативна транспозиція; 2) крісла з високими спинками – конотативна транспозиція; 3) дерев'яні лави з високими різьбленими спинками – дескриптивна перифраза.

Sticking-plaster: 1) липкий пластир – калькування; 2) пластир – модернізація; 3) пластир – модернізація.

Public-house: 1) шинки – еквівалент; 2) шинки – еквівалент; 3) крамниці – генералізація.

Roller: 1) трамбівка – вибір ситуативного відповідника; 2) газонокосарка – конотативна транспозиція; 3) садовий каток, щоб утрамбовувати долівку – дескриптивна перифраза.

Skittle-alley: 1) кегельбан – еквівалент; 2) кегельбан – еквівалент; 3) доріжка для гри в кеглі – дескриптивна перифраза.

Horn lantern: 1) роговий ліхтар – калькування; 2) ліхтарний ріжок – граматична зміна, експресивація; 3) роговий ліхтар – калькування.

Tin heater: 1) реалія відсутня, вилучення; 2) металевий ківш - генералізація та вибір ситуативного відповідника; 3) олов'яний ківшик – напівкалька, вибір ситуативного відповідника, експресивація.

Gauntleted gloves – довгі захисні рукавиці з грубої шкіри, що закривають частину передпліччя: 1) шоферські рукавиці – контекстуальний переклад, напівкалька; 2) вилучення; 3) водійські рукавиці – контекстуальний переклад, напівкалька.

Smoking-room: 1) бібліотека – конотативна транспозиція, імовірно через цензуру; 2) курильна кімната – калькування; 3) курильна кімната – калькування.

The Red Lion – поширена назва для заїздів, пабів та інших закладів по всій Англії: 1) «Червоний Лев» – калькування; 2) ресторан «Червоний Лев» – додавання і калькування; 3) «Червоний лев» – калькування.

Coach-and-four: 1) карета, запряжена четвіркою коней – дескриптивна перифраза; 2) чотирикінна карета – дескриптивна перифраза; 3) карета, запряжена четвіркою коней – дескриптивна перифраза.

Antimacassar – спеціальна серветка, яку клали на спинки та підлокітники меблів, щоб запобігти їх забрудненню макасоровою олією для волосся, яку активно використовували чоловіки в Англії XIX і початку XX століття: 1) серветка – генералізація; 2) серветка – генералізація; 3) мереживна серветка – генералізація.

Dress-baskets – дорожні кошики для жіночих суконь: 1) кошики – генералізація; 2) кошики для одягу – дескриптивна перифраза; 3) кошики – генералізація.

Caique: 1) турецький каїк – конкретизація; 2) шлюпки – конотативна транспозиція, адже це теж маломірне безпалубне судно; 3) турецький каїк – конкретизація.

Warped-out: 1) виведений – генералізація; 2) верпуватиме (судно) – граматична зміна; 3) виведуть за допомогою верпа – дескриптивна перифраза.

Cutlass: 1) кинджал – конотативна транспозиція, адже це теж різновид холодної зброї для ближнього бою з коротким клинком; 2) абордажна шабля – еквівалент; 3) кортик – конотативна транспозиція – обоє використовувались мореплавцями та піратами для бою на борту.

Sandwich-case: 1) торбина з бутербродами – контекстуальна заміна; 2) сумка з бутербродами – контекстуальна заміна; 3) бляшана коробочка для канапок – дескриптивна перифраза.

7. Їжа та напої

Cold tongue: 1) копчений язик 2) відварний язик; 3) варений язик. Конкретизація, адже cold tongue має кілька способів приготування.

Cold ham: 1) шинка; 2) шинка; 3) шинка. Генералізація.

Cold beef: 1) холодне м’ясо – напівкалька і генералізація; 2) біфштекси – конотативна транспозиція; 3) яловичина – генералізація.

Cress sandwidges: 1) шпинат – конотативна транспозиція; 2) бутерброди з крес-салатом – дескриптивна перифраза; 3) сендвічі – генералізація.

Potted meat: 1) рибні консерви – конотативна транспозиція; 2) тушковане м’ясо – конотативна транспозиція, теж різновид консервів, але з іншим складом та консистенцією; 3) паштет – конотативна транспозиція, паштет має схоже призначення і подачу, але з більш однорідною та ніжнішою текстурою та більш різноманітним складом.

Captains biscuits: 1) галети – генералізація; 2) капітанські бісквіти – напівкалька з хибними друзями перекладача; 3) «капітанські» галети – напівкалька та генералізація.

Mulled-ale: 1) гарячий ель з прянощами – дескриптивна перифраза; 2) розігрітий ель – контекстуальний переклад; 3) гарячий ель, приправлений прянощами – дескриптивна перифраза.

Brown ale: 1) чорне пиво – транспозиція на конотативному рівні; 2) темний ель – генералізація; 3) темний ель – генералізація, категорія елів у який входить brown ale.

Bubble-and-squeak: 1) печеня з овочами – уподібнення; 2) печеня – уподібнення; 3) овочева запіканка – транспозиція на конотативному рівні.

Cordials: 1) пиво – транспозиція на конотативному рівні; 2) наливки – уподібнення; 3) домашні наливки – уподібнення та додавання.

Bacon and broad beans: 1) бекон з бобами – еквівалент та генералізація; 2) бекон з бобами – еквівалент та генералізація; 3) тушковані боби з беконом – додавання, генералізація та еквівалентний переклад, зміна порядку слів.

Macaroni pudding: 1) пудинг з макаронів – дескриптивна перифраза; 2) макаронний пудинг – калькування; 3) макаронний пудинг – калькування.

Guava jelly: 1) джем з ягід гуави; 2) желе з гуави; 3) желе з гуави. Дескриптивна перифраза.

Trifle: 1) бісквіти – генералізація; 2) всяких наїдків – генералізація та додавання; 3) бісквітні тістечка з кремом і фруктами – дескриптивна перифраза.

8. Тварини і рослини

Dabchicks: 1) нирки; 2) пірникози; 3) норці. Генералізація з вибором варіантного відповідника, адже dabchick – це пірникоза мала, або норець малий.

Moorhens: 1) куріпки – конотативна транспозиція, яка однак не є кращим варіантом для заміни, адже куріпки зазвичай не мешкають на берегах водойм; 2) куріпки – конотативна транспозиція; 3) водяні курочки – еквівалент.

May-fly: 1) Муха-одноденка – еквівалент із додаванням; 2) муха-веснянка – напівкалька та генералізація; 3) муха-одноденка – еквівалент із додаванням.

Purple loosestrife: 1) пурпурове вербозілля – конотативна транспозиція; 2) лілове вербозілля – конкретизація (ліловий – світло-фіолетовий) та конотативна транспозиція; 3) пурпуровий плакун – калькування.

Willow-herb: 1) зніт – вибір варіантного відповідника; 2) іван-чай – еквівалентний переклад; 3) іван-чай – еквівалентний переклад.

Mastiff: 1) величезні пси – генералізація; 2) мастифи – еквівалент; 3) мастифи – еквівалент.

Willow-wren: 1) пташка Волове Очко; 2) птах волове очко; 3) очеретянка. Конотативна транспозиція, всі вони – різні види малих птахів із родини горобцеподібних.

Dock-leaves: 1) прохолодний щавель – генералізація та додавання; 2) прохолодний щавель – генералізація та додавання; 3) дикий щавель – генералізація.

Bulrushes: 1) тростяниця – конотативна транспозиція, оскільки це також трав’яниста рослина що росте біля водойм; 2) реалія відсутня – вилучення; 3) реалія відсутня – вилучення.

Osiers: 1) ситник – конотативна транспозиція; 2) верболози – еквівалентний переклад; 3) осока – конотативна транспозиція.

Meadow-sweet: 1) таволжник – вибір варіантного відповідника; 2) луки – генералізація; 3) гадючник – еквівалент.

Crab-apple: 1) дикі яблуні – еквівалентний переклад; 2) кислиця – вибір ситуативного відповідника; 3) яблуні-кислички – додавання та експресивація.

9. Географічні об’єкти

Dell: 1) виярок – конкретизація; 2) видолок – еквівалентний переклад; 3) улоговина – генералізація.

Towpath: 1) берег – генералізація; 2) бечівник – еквівалентний переклад; 3) бечівник – еквівалентний переклад.

North-Easter: 1) норд-ост – еквівалентний переклад; 2) північно-східний вітер – дескриптивна перифраза; 3) північно-східний вітер – дескриптивна перифраза.

Внаслідок аналізу вищевказаних 73 прикладів було виявлено, що при перекладі реалій домінуючими трансформаціями у В. Вишневого є конотативна транспозиція, після якої йдуть генералізація, калькування, напівкалька дескриптивна перифраза, уподібнення та ін. Для А. Сагана навпаки більш характерним є використання генералізації, після якої йдуть конотативна транспозиція, калькування та напівкалька у поєднанні з іншими трансформаціями, дескриптивна перифраза тощо. Також А. Саган частіше за двох інших перекладачів вдавався до еквівалентного перекладу, обираючи словникові відповідники. У О. Стусенко найчастіше використаними трансформаціями є генералізація та дескриптивна перифраза, після яких вже йдуть конотативна транспозиція, калькування, напівкалька, уподібнення та ін. Крім того О. Стусенко частіше за інших перекладачів вдається до експресивації, а саме вживання пестливої форми слів. У всіх трьох перекладачів переважають трансформації, які можна віднести до стратегії доместикації.

2.2.2 Трансформації у відтворенні стилістичних засобів оригіналу. Ця частина роботи присвячена аналізу передачі лексичних та синтаксичних особливостей індивідуального стилю К. Ґрема. Цитовані уривки із перекладів також чергуватимуться у хронологічному порядку років виконання перекладів. Слова, що в оригіналі виділені курсивом тут виділятимуться жирним шрифтом.

“So he scraped and scratched and scrabbled and scrooged, and then he scrooged again and scrabbled and scratched and scraped, working busily with his little paws and muttering to himself, ‘Up we go! Up we go!’ till at last, pop! his snout came out

into the sunlight, and he found himself rolling in the warm glass of a great meadow" [Grahame 2020, c. 2].

«Він рив, копав, шкріб, дерся, тоді знову дерся, шкріб, копав, рив, завзято працюючи маленькими лапками й бурмочучи: «Нагору! Скоріше нагору!», аж врешті – гоп! – мордочка виткнулася до сонця, ще мить – і Кріт покотився по теплій луговій травиці» [Грем 2023а, с. 4]. Даний переклад зберігає вигуки, перерахування та градацію, частково передає ономатопею і порушення пунктуаційних правил, які її супроводжують (знак оклику посеред речення без лапок), але не зберігає алітерацію та полісиндетон. Застосовано вилучення, контекстуальна заміна, граматична зміна та експресивація.

«Він ліз, зривався, потім знову ліз і знову зривався, проте його невтомні лапки ні на мить не припиняли роботу, а сам він безперестанку бурмотів:

– Вище! Ще вище!..

І от нарешті – гульк! – його мордочка показалася над землею, під яскравим сонцем, і Кріт навіть незчувся, як опинився на широкій галявині та давай викочуватися по зеленій травиці» [Грем 2023б, с. 6]. У цьому прикладі оригінальні полісиндетон, градація, алітерація та ономатопея не збережені, натомість присутній повтор та метонімія, але збережено вигуки. Застосовано вилучення, контекстуальну заміну, додавання, граматичну зміну, фрагментацію речення.

«Кріт заходився копати, шкребти, гребти і рити, а тоді знову рити, копати, гребти і шкребти, невтомно працюючи своїми маленькими лапками і промовляючи: «Вище! Вище!», коли це нарешті – гульк! – його мордочка вистромилася на поверхню, і за мить він уже качався по теплій від сонця травичці посеред широкої луки» [Ґрем 2022, с. 7]. У цьому випадку збережене перерахування, частково передана алітерація та ономатопея. Застосовані трансформації: зміна порядку слів, вилучення, додавання, контекстуальна зміна, експресивація у вигляді пестливих форм слів.

"'I like your clothes awfully, old chap,' he remarked after some half an hour or so had passed. 'I'm going to get a black velvet smoking-suit myself some day, as soon as I can afford it.'

'I beg your pardon,' said the Mole, pulling himself together with an effort. 'You must think me very rude; but all this is so new to me. So – this – is – a – River!'

*'**The** River,' corrected the Rat"* [Grahame 2020, с. 8].

«– Мені страшенно подобається твоє вбрання, друже, – озвався він за пів години чи й більше. – Тільки-но трапиться нагода, я й собі хотів би замовити такий оксамитовий смокінг на щодень.

– Вибач мені, будь ласка, – стрепенувся Кріт, майже через силу оговтуючись від своїх мрій. – Ти, напевно, маєш мене за нечему, але ж усе це для мене така дивина. То он… яка… вона… річка!

– Саме ця Річка, – уточнив Щур» [Грем 2023а, с. 13]. Збережено оксюморон. Присутні модернізація та нейтралізація у перекладі колоквіалізмів, зміна порядку слів, модуляція, вилучення, контекстуальна зміна, антонімічний переклад, додавання як спосіб передачі винятковості річки. Паузи замість тире передані трьома крапками, оригінальний курсив не передано.

«– Друже мій, у тебе дуже гарний костюмчик, – озвавсь Ондатр, коли вони були в дорозі з півгодини. – Колись я куплю чорний оксамитовий смокінг, хай тільки гроші заведуться.

– Ти вже вибач, – сказав Кріт, насилу сідаючи прямо, – напевно, думаєш, який я неотеса. Але для мене все це справді така дивовижа. Отже, це – річка!

– Не річка, а Річка, – виправив його Ондатр» [Грем 2023б, с. 13]. Оксюморон та курсив не передано. Тире як паузи – лише частково. Застосовані вилучення, модуляція, конкретизація (костюмчик), експресивація, контекстуальна заміна, граматична зміна, нейтралізація та модернізація розмовної лексики робить діалог менш формальним. Додавання дозволяє передати значимість річки, однак це рішення не враховує читання вголос.

«– Мені страх як подобається твоє вбрання, друже. Я й сам хочу замовити собі чорний оксамитовий смокінг, як заощаджу трохи грошенят.

– Вибач, – сказав Кріт, насилу повертаючись до реальності. – Ти, мабуть, вважаєш мене вкрай нечемним, але для мене тут усе таке нове і незвичайне. То он вона, виявляється, яка – річка!

– Не просто річка, а Ріка, єдина й неповторна, – виправив його Щур» [Ґрем 2022, с. 15-18]. Передано оксюморон і частково тире, курсив не зберігся і не зберігається в жодному місці у жодному з перекладів. Модернізація та нейтралізація розмовної лексики, вилучення, модуляція та експресивація, антонімічний переклад, додавання, граматична зміна.

"Purple loosestrife arrived early, shaking luxuriant tangled locks along the edge of the mirror whence its own face laughed back at it. Willow-herb, tender and wistful, like a pink sunset cloud was not slow to follow" [Grahame 2020, с. 41].

«Найперше з'являлося пурпурове вербозілля; тріпочучи буйною, кошлатою чуприною, воно визирало з-за люстра, в якому звірята всміхалися самі собі й одне одному. Не барився прийти слідом зніт, засмучений і ніжний, мов рожева надвечірня хмаринка» [Грем 2023а, с. 63]. Переклад передає присутні в оригіналі персоніфікацію, метафору, епітети та порівняння, але у підрядній частині речення сенс змінений, у відображення у воді вже дивиться не персоніфікована рослина, а «звірята». Фрагментація речення, контекстуальна зміна, експресивація (люстро), конкретизація (чуприна). Зміна порядку слів у реченні, вилучення, додавання, граматична зміна.

«Першим спливло у пам'яті лілове вербозілля, воно стояло на краю дзеркального водного плеса, погойдуючи химерним листям, а з плеса на Крота дивилося його всміхнене відображення. Ось показався іван-чай – стрункий, замріяний, як рожева хмарина на заході» [Грем 2023б, с.45]. Цей переклад не передає метафор оригіналу, лишаючи частково персоніфікацію, передаючи епітети (і створюючи нові) та порівняння. Використані трансформації:

контекстуальні заміни, логізація, додавання, граматична зміна, антонімічний переклад.

«Першим на сцені з'являвся пурпуровий плакун, стріпуючи густою, скуйовдженою чуприною над дзеркалом води, звідки йому всміхалось його відображення. А слідом за ним уже поспішав іван-чай, ніжний і мрійливий, схожий на рожеву надвечірню хмаринку» [Ґрем 2022, с. 59]. Збережено персоніфікацію, метафору та епітети оригіналу, передано відокремлення епітетів. Додавання, контекстуальна зміна, антонімічний переклад. Зміна порядку слів.

"He was glad that he liked the country undecorated, hard, and stripped of its finery. He had got down to the bare bones of it, and they were fine and strong and simple" [Grahame 2020, c. 43].

«Кріт зрадів, що йому подобається природа неприкрашена, сувора, позбавлена всіх своїх пишнот. Він ніби дістався до самого її хребта, і той хребет, виявилося, був витончений та міцний, хоч і не вигадливий» [Грем 2023а, с. 66]. Переклад передає присутні в оригіналі епітети та метафори, але не зберігає полісиндетон. Генералізація (пишноти), конкретизація (хребет), антонімічний переклад (не вигадливий), додавання, контекстуальна заміна, вибір варіантного відповідника, граматична зміна.

«Його страшенно тішило, що та земля, яку він бачив зараз, без зайвостей і прикрас, не відштовхувала від себе. Кріт з радістю приймав її такою – простою, дужою і гарною» [Грем 2023б, с. 47]. Даний приклад не передає оригінальної метафори та полісиндетону, але зберігає більшість епітетів, відокремлює прикметники і створює оксюморон. Вибір варіантного відповідника, вилучення, граматична зміна частини мови, зміна порядку слів, антонімічний переклад, модуляція.

«Кріт радів, що Природа подобається йому навіть такою – неприкрашеною, суворою, позбавленою всіх пишних оздоб. Тепер він міг бачити її наскрізь, до самісінького кістяка, і цей кістяк був простий, міцний і

прекрасний» [Ґрем 2022, с. 62]. Передано епітети та метафори, але втрачено полісиндетон. Контекстуальна заміна, граматична зміна частини мови та числа, додавання, вибір варіантного відповідника.

*“‘Hullo! hullo! Here – **is** – a – go!’*

‘What’s up, Ratty?’ Asked the Mole.

*‘**Snow** is up’, replied the Rat briefly; ‘or rather, **down**. It’s snowing hard’”* [Grahame 2020, с. 50].

«– От тобі й на! З чим і вітаю!

– Що там таке, Щурику? – спитав Кріт.

– Сніг знявся, – коротко відповів Щур. – Тобто, власне, падає. Справжнісінька хурделиця» [Грем 2023а, с. 78]. Частково передано розмовну лексику, але втрачено гру слів. Використано модернізацію колоквіалізмів і дещо невдалий переклад «З чим і вітаю!», оскільки “hullo” в контексті оповіді позначає не привітання, а виражає здивування. Контекстуальна зміна, зміна порядку слів, додавання, граматична зміна, експресивація (Справжнісінька хурделиця.)

«– Ого-го! Оце так справи! Ого-го!

– Що там таке, Ондатре? – стрепенувся Кріт.

– Сніг випав, – коротко повідомив Ондатр. – Точніше, йде. Сипле так, що будь здоров!» [Грем 2023б, с. 53]. Передано вигуки, перетворення стверджувального речення на окличне, втрата гри слів та тире. Контекстуальна заміна, експресивація (Сипле так, що будь здоров!), перетворення стверджувального речення на окличне.

«– Отакої! Цього ще тільки бракувало.

– Що там таке, Щурику? – запитав Кріт.

– Сніг, – коротко пояснив Щур. – Точніше, сніжище! Мете так, що світу білого не видно» [Ґрем 2022, с. 71]. Часткова передача вигуків та модернізація розмовної лексики, утворення гіперболи. Вилучення, граматична зміна,

контекстуальна заміна, компенсація (Сніг… Точніше сніжище!) експресивація (сніжище, мете так, що світу білого не видно).

“There’s a sort of dell down there in front of us, where the ground seems all hilly and humpy and hummocky” [Grahame 2010, с. 52].

«Бачиш, он там попереду наче виярок, а в ньому якісь горбки, згірочки, пагорки» [Грем 2023а, с. 80]. Збережено алітерацію в перелічення, але втрачено полісиндетон. Додавання, модуляція, вилучення, граматична зміна частини мови.

«Там, у видолку, бачиш, уся земля в горбах і купинах» [Грем 2023б, с. 54]. Втрата алітерації, полісиндетону та перелічення. Вилучення, модуцяція, зміна порядку слів, зміна частини мови.

«Ген попереду видніється якась улоговина. Земля там нерівна, вся в горбах і западинах» [Ґрем 2022, с. 74]. Втрата алітерації, перелічення та полісиндетону. Фрагментація речення, вилучення, антонімічний переклад (не рівна), експресивація (ген).

“‘Well, never mind what done it,’ said the Mole, forgetting his grammar in his pain. ‘It hurts just the same, whatever done it’” [Grahame 2020, с. 53].

«– Ет, чи не все одно, хто мене зарізав, – від болю Кріт почав говорити казна-що, – Хто б це не зробив, а щемить однаково» [Грем 2023а, с. 83]. Втрачено оригінальний анаколуф та повтор, утворення нонсенсу як спосіб компенсації граматичних помилок. Вилучення, модуляція, зміна порядку слів, експресивація.

«– Чи не однаково, на що я наступив? – писнув Кріт, від болю насилу добираючи слова. – Що так болить, що так» [Грем 2023б, с. 56]. Втрата анаколуфу, присутність повтору, перетворення стверджувального речення на питальне. Модуляція, контекстуальна зміна, вилучення, граматична зміна речення зі стверджувального на питальне.

«– Та байдуже, що то за гострява металенція! – вигукнув Кріт, у якого від болю плутався язик. – Хай що воно боло, булить мені однаково» [Ґрем 2022, с. 75]! У перекладі присутні анаколуф, та алітерація, якої не було в оригіналі, але

втрачено повтор. Використана компенсація, яка досягнена методом заміни граматичних помилок на орфографічні, перетворення стверджувального речення на окличне. Експресивація (плутався язик).

“‘Oddsbodikins!’ said the sergeant of police, taking off his helmet and wiping his forehead. ‘Rouse thee, old loon, and take over from us this vile Toad, a criminal of deepest guilt and matchless artfulness and resource’” [Grahame 2020, c. 120].

«–Х-ху, боже-жі р-рани! — прогарчав поліційний сержант, скидаючи шолом і витираючи піт з лоба. Очапайся, ти, стара колодо, й прийми від нас злочинця Жабу, винного у найтяжчих лиходійствах, неперевершеного хитруна й спритника» [Грем 2023а, с. 179]. Переклад вислову та евфемізму 'Oddsbodikins! передає його приблизне дослівне, але не прагматичне значення. Також перекладач змінює архаїчний та піднесений стиль на більш сучасний і розмовний (модернізація та експресивація), що протирічить авторському задуму пародії на готичний стиль. Контекстуальна зміна, конкретизація та граматична зміна частини мови, додавання (х-ху).

«– Жабське поріддя! – гаркнув сержант-полісмен, знімаючи шолом і втираючи чоло. – Гей, ти, неотесо, вставай приймай поповнення. Це мерзотник Жабс, закостенілий злочинець, інтриган і хитрун, яких світ не бачив» [Грем 2023б, с. 117-118]. В цьому перекладі архаїчна та піднесена мова також стає більш сучасною та розмовною. Старий вислів контекстуально замінено лайкою. Фрагментація речення, граматична зміна частини мови, додавання.

«– Ху-у-у, ну й морока! – зітхнув сержант поліції, скидаючи шолом і витираючи піт із чола. – Піднімайся, старе ледащо, і забирай свого нового в’язня. Це капосний Жаб, лиходій, яких світ не бачив, шельма і пройдисвіт» [Ґрем 2022, с. 163]. Модернізація і логізація, експресивація, фрагментація речення, вилучення, додавання, граматична зміна.

“The old haunts greeted them again in other raiment, as if they had slipped away and put on this pure new apparel and come quietly back, smiling as they shyly waited to see if they would be recognized again under it” [Grahame 2020, с. 126].

«Давно знайомі й уподобані Щуром та Кротом місця тепер вітали їх, вбрані в зовсім інші шати – так, наче вони десь заховалися, перевдяглися там у це урочисте вбрання і тихенько повернулися назад, сором'язливо всміхаючись: чи пізнаєте нас такими» [Грем 2023а, с. 187]? В перекладі як і оригіналі присутні персоніфікація, порівняння та метафори. Застосовано додавання, зміна порядку слів, контекстуальна зміна, фрагментація речення, утворення риторичного питання.

«Їх вітали знайомі місця, вбрані в інші шати, неначе їм вдалося непомітно відлучитися, вдягнути чисті одежі і тихо повернутися назад. І ось тепер вони стояли, сором’язливо усміхалися й чекали, впізнають їх чи ні» [Грем 2023б, с. 123]. Збережено метафори, порівняння та персоніфікації. Зміна порядку слів, фрагментація речення, вилучення, контекстуальна зміна.

«Давно знайомі місця постали перед очима друзів у незвичних шатах, немовби під покровом темряви встигли збігати і тихцем перевдягнутися з голови до п’ят у все нове й тепер, соромливо всміхаючись, чекали, чи упізнають їх у іншому вбранні» [Ґрем 2022, с. 170]. Контекстуальна зміна, додавання, граматична зміна, вилучення.

Проаналізувавши 9 фрагментів ми виявили кілька ключових відмінностей у перекладацьких стилях.

Переклад В. Вишневого спрямований на модернізацію та експресивацію, в ньому часто можна побачити адаптовані під український контекст колоквіалізми, але іноді виникають труднощі з прагматичною адаптацією застарілих висловів та вираженням їхнього емоційного значення. Перекладач часто вдається до контекстуальних замін, додавання, модуляції, зміну порядку слів.

Переклад А. Сагана є найбільш вільним із всіх трьох, він часто змінює структуру тексту на користь спрощення, що нерідко призводить до відсутності або лише часткової присутності стилістичних тропів і фігур оригіналу, або до створення власних стилістичних тропів і фігур. Перекладач часто вдається до вилучення, контекстуальної заміни, граматичних змін та модуляції.

О. Стусенко має тенденцію до збереження стилістичних засобів і тропів у більшості випадків, а також передає прагматичне значення мовної гри за допомогою компенсації. Перекладачка найчастіше вдається до вилучення, додавання, контекстуальної заміни, експресивації, антонімічного перекладу та ін.

ВИСНОВКИ

Провівши дослідження, ми дійшли висновку, що дитяча література є складним та багатовимірним явищем, тому його складно охарактеризувати одним визначенням, яке б враховувало всю специфіку цієї категорії. Дитяча література може мати ще більше жанрове різноманіття, ніж «доросла», оскільки кожен жанр має свої підкатегорії для юних читачів різного віку.

Література для дітей покликана не лише допомагати дітям пізнавати світ та навчати нормам моралі, вона також має естетичну, розважальну та комунікативну функцію, сприяє розвитку особистості дитини та формуванню її лінгвістичного потенціалу.

Переклад дитячої книги потребує особливого підходу, оскільки для цих текстів характерним є такі фонетичні та лінгвістичні засоби як ономатопея, вигуки, алітерація, оказіоналізми, каламбури, фразеологізми, що вимагає адаптації. При перекладі дитячих творів необхідно також враховувати імовірність читання твору вголос, дорослими для дитини, або самою дитиною.

Також постає проблема використання стратегій доместикації та форенізації, адже з одного боку не варто перевантажувати перекладений текст незнайомими реаліями, а з іншого не варто його надмірно спрощувати і відбирати у юних читачів можливість для пізнання і розвитку, тому до адаптації і репрезентації чужої культури у тексті варто ставитися з обережністю.

У практичній частині твору було проаналізовано прагматичні особливості оригіналу в контексті подвійності його аудиторії. Визначено стильові домінанти стилю К. Ґрема: персоніфікації, метафори, епітети, порівняння, застарілі колоквіалізми, вигуки, полісиндетон, перерахування (в тому числі і ускладнене), ономатопея, алітерація та ін.

Було проаналізовано 12 онімів та поділено на категорії 73 реалії, а також виявлено домінуючі трансформації у способах їх відтворення. Ми виявили, що автори всіх трьох розглянутих перекладів прийняли рішення не обтяжувати читачів великою кількістю незнайомих предметів і явищ, тому більшість реалій було відтворено за допомогою трансформацій, що підпадають під категорію стратегії доместикації, якщо не рахувати реалій, які від часу написання реалій встигли отримати словникові відповідники. Під час аналізу перекладу онімів було виявлено, що у В. Вишневого переважають такі трансформації як поєднання часткового калькування та конотативної транспозиції, у А. Сагана – калькування, а для О. Стусенко поєднання часткового калькування з контекстуальною заміною, граматичні зміни та конотативна транспозиція. У перекладі реалій В. Вишневий найчастіше застосовує конотативну транспозицію, генералізацію, калькування та часткове калькування. Іноді перекладач замінює реалії з метою цензури.

А. Саган переважно вдається до генералізації, після якої йдуть конотативна транспозиція, калькування та напівкалька. Також А. Саган частіше за двох інших підбирав словникові відповідники. У О. Стусенко домінуючими трансформаціями є генералізація та дескриптивна перифраза, конотативна транспозиція, калькування, часткове калькування, уподібнення. Усі перекладачі тяжіють до стратегії доместикації зі схожим набором трансформацій, але використовують їх у різному співвідношенні.

Аналізуючи 9 фрагментів оригінального тексту та його фрагментів ми виявили особливості способів передачі стилю першоджерела та стилів самих перекладачів. В. Вишневий відтворює більшість художніх тропів та фігур і частіше намагається відтворити алітерацію. Але місцями присутні труднощі з передачею мовної гри та адаптацією вигуків, що не може не впливати на адекватність перекладу. Також іноді присутні росіянізми. Найчастіше вживані трансформації: контекстуальна заміна, додавання, модуляція, зміна порядку слів.

А. Саган із усіх перекладачів найменше намагається зберегти оригінальні стилістичні засоби та іноді натомість створює свої власні, часто з істотними змінами у значенні. Присутня тенденція до спрощення через фрагментацію речень та вилучення, також присутні контекстуальна заміна, граматична зміна та модуляція. О. Стусенко передає більшість елементів оригінальної стилістики та компенсує втрати мовної гри, створюючи на їхньому місці нові. Домінуючими трансформаціями є вилучення, додавання, контекстуальна заміна, експресивація за рахунок частого утворення демінутивів, антонімічний переклад. Також для всіх перекладів характерна модернізація застарілої розмовної лексики та висловів і експресивація через утворення українських колоквіалізмів та фразеологічних зворотів. Крім того, жоден із перекладачів не передав курсив оригінального тексту, так само використання тире для пауз здебільшого замінені трьома крапками та комами. Також переклади не передають присутній в оригіналі полісиндетон.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

СПИСОК ТЕОРЕТИЧНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ананьян Е. Л. Лінгвокультурний потенціал стилістичної специфіки мовного матеріалу англійської літературної казки (на матеріалі повісті К. Грехема "Вітер у вербах"). *Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Філологічні науки.* Ніжин, 2013. Кн. 4. С. 134-139.

2. Баля В. І. Особливості відтворення дитячої літератури українською (на прикладі творів Л. Керролла і А. Мілна) : кваліфікаційна робота / науковий керівник – канд. філ. наук, доцент Людмила Діамарівна Федоряка. Кривий Ріг, 2023. 72 с.

3. Бондар Т. Безеквівалентна лексика: труднощі перекладу. *Актуальні питання іноземної філології.* 2015. № 3. С. 17-23.

4. Волченко О. М. Використання адаптивних стратегій у відтворенні власних назв під час аудіовізульного перекладу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Філологія.* 2022. № 55. С. 149-152.

5. Журавель Т. В., Хайдарі Н. І. Поняття перекладацьких трансформацій та проблема їх класифікації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Філологія.* 2015. № 19. Т. 2. С. 148-150.

6. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англомовних перекладів української прози): монографія. Львів: Вид-во ЛДУ, 1989. 216 с.

7. Зорівчак Р. П. Перекладна література для дітей як чинник формування особистості. *Іноземна філологія. Український науковий збірник*. 2007. Вип. 119 (2). С. 3–9.

8. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми: навч. посіб. Вінниця: Нова книга, 2004. 576 с.

9. Кизилова В. В. Дитяча література: стан, проблеми, перспективи. *Актуальні проблеми слов'янської філології. Лінгвістика і літературознавство*: Міжвуз. зб. наук. ст. 2009. Вип. XX. С. 237-241.

10. Костецька О. Індивідуальне мовлення автора як об'єкт лінгвістики та підходи до його дослідження. *Наукові записки [Нац. ун-ту «Острозька академія»]. Серія: Філологічна.* 2014. Вип. 49. С. 196–199.

11. Кришталь Т. Ю. Переклад дитячої літератури з англійської мови на українську (на матеріалі твору Дж. К. Роулінґ "Fantastic Beasts And Where To Find Them": кваліфікаційна робота / науковий керівник – канд. філ. наук, доцент Воробйова М. В. Запоріжжя, 2020. 69 с.

12. Літературознавча енциклопедія: у 2-х томах. / Авт.-уклад.: Ю. І. Ковалів. Київ: ВЦ «Академія», 2007. Т. 1. 608 с.

13. Мамрак А.В. Вступ до теорії перекладу: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 304 с.

14. Матвійчук О., Сітко А. Дослідження перекладацьких трансформацій в українському перекладознавстві. *Grail of science*. 2023. № 31. С. 312-315.

15. Науменко Л. П., Гордєєва А. Й. Практичний курс перекладу з англійської мови на українську: навч. посіб. Вінниця : Нова книга, 2011. 136 с.

16. Огар Е. І. Мова дитячого літературного дискурсу: функціонально-комунікативні аспекти дослідження. *Вісник Сумського державного університету. Серія Філологічні науки.* 2006. №3(87). С. 10-17.

17. Павлишенко О. Маркери авторського ідіолекта в лексико-семантичних полях дієслів англомовної художньої прози. *Мова і культура*. 2004. Вип. 7. Т. 4, Ч. 2. С. 314–315.

18. Папуша О. Дитяча література як маргінес літературознавчої теорії: До проблеми конституювання об’єктів наукового дискурсу. *Слово і Час*. 2004. № 12. С. 20-26.

19. Папуша О. Теоретичний дискурс дитячої літератури: у пошуках об'єкта. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*. 2004. Вип. 33. Ч. 2. С. 172-183.

20. Потапова А. Є. Дитяча література: підходи та критерії перекладу. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2010. № 49. с. 193-197.

21. Потапова А. Є. Відтворення стилістичних засобів у перекладі дитячої художньої літератури (на матеріалі українських, німецьких та російських перекладів творів Дж. К. Ролінґ): автореф. дис…. канд. філол. наук: 10.02.16. Одеса, 2011. 19 с.

22. Севастюк М. Відтворення стильових домінант казкової повісті Роальда Дала «ВДВ» в українському перекладі. *Молодий вчений*. 2019. № 2 (66). С. 64-69.

23. Стельмах Б. Індивідуальний стиль як об’єкт лінгвостилістичних досліджень. *Вісник Уманського педуніверситету. Серія: “Філологія (мовознавство)”*: зб. наук. пр. / голов. ред. В. Г.Кузь. Київ: Знання України, 2004. С. 228–233.

24. Тарасенко К. Р. Прагматична адаптація перекладу англомовної чарівної казки українською мовою. *Закарпатські філологічні студії* / редкол.: І. М. Зимомря (голов. ред.), М. М. Палінчак, Ю. М. Бідзіля та ін. Ужгород : Видавничий дім "Гельветика", 2023. Вип. 30. С. 229–234.

25. Шапошник О. М. До проблеми перекладу дитячої літератури. *Нова філологія* : зб. наук. праць / ред. В. М. Манакін. Запоріжжя : ЗНУ, 2011. Вип. 45. С. 249-252.

26. Baker M., Saldanha G. Routledge Encyclopedia of Translation Studies. Routledge, 2009. 704 p.

27. Bell A. Translator’s notebook: On approaching the traditional tales. Signal, 1985. Vol. 48. P. 139-147.

28. Bobulova Ivana et al. 2003. Children's and Juvenile Literature: (Written in English). Nitra: Pedagogická fakulta UKF v Nitre, 2003. 192 p.

29. Clark B. L. Kiddie Lit: The Cultural Construction of Children's Literature in America. Baltimore: Johns Hopkins UP, 2003. 257 p.

30. Frimmelova Kateřina. Translating Children's Literature: diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta pedagogická, Katedra anglického jazyka a literatury, 2010. Vedoucí diplomové práce PhDr. Pavel Doležel, CSs. 102 p.

31. Goodwin P. Understanding Children's Books: A Guide for Education Professionals. Los Angeles: Sage Publications, 2008. 130 p.

32. Grahame K., Gauger A. The Annotated Wind in the Willows. New York: W.W. Norton & Company, 2009. 384 p.

33. Gubar M. On Not Defining Children's Literature. *PMLA*. 2011. Vol. 126, No. 1. P. 209-216.

34. Hunt P. 1994. An Introduction to Children's Literature. Oxford: Oxford University Press, 1994. 241 p.

35. Hunt P. The wind in the willows: a fragmented Arcadia. New York: Twayne Publishers, 1994, 142 p.

36. Hunt P. The Wind in the Willows Isn’t Really a Children’s Book URL: https://lithub.com/the-wind-in-the-willows-isnt-really-a-childrens-book/ (дата звернення 24.07.2024).

37. Lathey G. Translating Children’s Literature. Translation Practices Explained. Oxfordshire: Routledge, 2015. 172 p.

38. Morris C. W. Writings on the general theory of signs. Bassendean: The Hague, 1971, 488 p.

39. Newmark P. 1998. A Textbook of Translation. London: Prentice Hall, 1998. 192 p.

40. O’Sullivan E. Comparative Children’s Literature. Endland, Oxfordshire: Routledge, 2005. 205 p.

41. Shavit Z. Beyond the Respective Frameworks of the Past: Semiotics of Children’s Literature. Stuttgart & Weimar: Verlag J.B.Metzler, 1994. 163 p.

42. Wytenbroek J. R. Natural Mysticism in Kenneth Grahame's The Wind in the Willows. *Mythlore: A Journal of J.R.R. Tolkien, C.S. Lewis, Charles Williams, and Mythopoeic Literature*. 1996. Vol. 21, No. 2, Article 62. P. 431-434.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

43. Горох. URL: https://goroh.pp.ua/ (дата звернення 2.11.2024)

44. Словник українських наукових і народних назв судинних рослин / упор. Ю. Кобів. Київ : Наукова думка, 2004. 800 с.

45. Літературний словник-довідник / Гром’як Р. Т. та ін. Київ : ВЦ «Академія», 2006. 752 с.

46. Словник.ua. URL:https://slovnyk.ua/ (дата звернення: 2.11.2024)

47. Oxford English Dictionary. URL: https://www.oed.com/?tl=true (дата звернення 2.11.2024)

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

48. Grahame K. The Wind in the Willows. London: Vintage Children’s Classics, 2020. 272 p.

49. Грем К. Вітер у верболозі: літ. худ. вид. / пер. з анг. В. Вишневого. Харків: Фоліо, 2023а. 381 с.

50. Грем К. Вітер у вербах: літ. худ. вид. / пер. з анг. Анатолій Саган. Київ: ВИДАВНИЦТВО РМ, 2023б. 240 с.

51. Ґрем К. Вітер у вербах: літ.-худ. вид. / пер. З анг. Олени Стусенко. Київ: Артвидавництво «Небо», 2022. 344 с.

SUMMARY

The presented paper is devoted to the analysis of such a topical problem as the specifics of translation of children's literature and different approaches to the translation of one text, on the example of Kenneth Grahame's "The Wind in the Willows".

The object of the work is Kenneth Grahame's novel "The Wind in the Willows" and its Ukrainian translations.

The main aims of the paper are to identify the characteristics of children's literature and the specifics of its translation, describe the linguistic and pragmatic features of Kenneth Grahame's novel, and analyze translation strategies and techniques.

The realization of these aims determined the accomplishment of such objectives as:

- to define the term "children's literature", highlighting its specific features;

- to describe the problems and challenges that translators of children's literature may encounter;

- to identify translation strategies and techniques relevant to literary texts targeted for children;

- to determine the dominant stylistic devices in Kenneth Grahame's work;

- to identify the prevailing translation strategies and transformations in the three Ukrainian translations and compare the translators' approaches.

Scientific novelty of the research lies in the fact that for the first time three Ukrainian translations of "The Wind in the Willows" were compared and their approaches to conveying proper names, realias and stylistic figures and tropes of the original work.

Keywords: *children's literature, translation strategies, proper names, realias, stylistic devices, modulation, expressivization, modernization.*

Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ

Я, Зінченко Ірина Володимирівна, студентка 2М курсу, денної форми навчання, факультету іноземної філології, спеціальності 035 Філологія, освітньо-професійної програми Переклад (англійський), адреса електронної пошти greenbumblebee@gmail.com,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Специфіка перекладу твору “The Wind in the Willows” К. Ґрема українською мовою» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлена;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

- згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою Інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата_____ Підпис_____ Зінченко Ірина Володимирівна